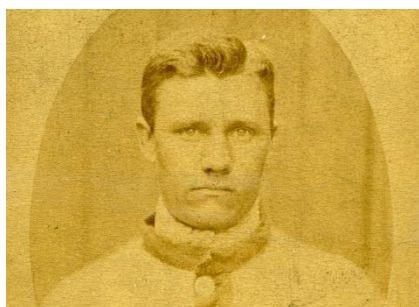

FANGERNE

INTRODUKTION

De 153 år fængslet var i brug (1853-2006), afsonede en uoverskuelig lang række af fanger deres straffe der. Fællesnævneren for hovedparten af fangerne er, at de og deres historier er anonyme. Men en lille gruppe fanger er kendte, berømte eller ligefrem berygtede. Det er fanger, hvis opvækst, livsvilkår og motiver er lige så forskellige som deres forbrydelser og det antal år, de sad i fængsel. Det, der forener dem, er, at de og deres ophold i fængslet allerede er kendt langt uden for murene.

JENS NIELSEN

FANGE	Jens Nielsen
FANGE NR.	45
FORBRYDELSE	Brandstiftelse og tyveri
DOM	16 år
INDSAT I FÆNGSLET	1884-1892

INTRODUKTION

Jens Nielsen blev født i 1862. Han flyttede på fattiggård med sin mor, da han var 7 år. Nielsen begyndte som ung at stjæle, og herefter flugte en række domme for tyveri og pyromani. I en alder af 21 år blev han i 1884 indsat i fængslet i Horsens. Nielsen skrev bøger om sin barndom og ungdom samt breve om, hvorfor han ønskede at dø. Hans liv sluttede i 1892, hvor han blev halshugget 29 år gammel.

OPVÆKST

Jens Nielsen voksede op i Jyderup på Sjælland. Forældrene var skilt, og Nielsen boede med sin mor, som var krøbling. Da han var syv år, flyttede han og moren på Brokøb Fattiggård, hvor han havde svært ved at underordne sig bestyrerens regler. Efter to år stak Nielsen af, men han blev hurtigt fundet igen hos bedsteforældrene. Sognerådet valgte herefter at sende ham på Flakkebjerg Opdragelsesanstalt.

”Jeg er født den 21 November 1862 i Jyderup Sogn Holbæk Amt, og har vist fra min Fødsel af været overladt til min Moders Omsorg alene, da mine Forældre saalangt jeg erindrer tilbage har været skildt fra hinanden.” (Nielsen, 1886)

”Min Moder var Krøbling og kunde ikke selv ernære sig og sine 3 Børn, hvorfor hun fik understøttelse af Sognet. Men dette var ikke tilstrækkeligt til vort Underhold, og hun saa sig ofte nødsaget til at gaa og tigge ved fremmede Dørre.” (Nielsen, 1886)

”Ved saadanne Lejligheder maatte jeg, der var den ælste af os 3 Børn, altid følge med og Hjælpe Hende at bære den store Kurv, hvori Hun indsamlede de Fødevarer som medlidende Hænder rakte Hende.” (Nielsen, 1886)

”Der var især en Syndig Tilbøjelighed, [som] havde faaet inpas hos mig, det var Tilbøjeligheden til Tyveri.

Det var Bøndernes Frugthaver det gik ud over. Om det var Sulten som drev mig, kan jeg ikke erindre, eller maaske min Forkjerlighed for Frugt." (Nielsen, 1886)

"Paa Brokjøb Fattigaard begyndte et helt nyt Liv for mig. Jeg kunde nu ikke længer løbe omkring og tomle mig som jeg selv ville, thi her stod jeg ligesaameget under Fattiggards Bestyrerens Opsyn som under min Moders." (Nielsen, 1886)

"Den første Bestyrer vi havde var en streng Herre der ikke kunde taale at se nogen gaa at drive. Der var [aldrig] mangel paa Prygel naar en eller anden af os fandt paa at blive Doven." (Nielsen, 1886)

OPDRAGELSESANSTALT

Efter to måneder på Flakkebjerg Opdragelsesanstalt blev Jens Nielsen overflyttet til Landerupgaard Opdragelsesanstalt ved Kolding. Opholdet her var præget af hårdt arbejde og afstraffelse. Som 16-årig blev han idømt to års fængsel for at sætte ild til Landerupgaard. Efter løsladelsen fra Vridsløselille Straffeanstalt i 1880 sendte sognerådet Nielsen til Amerika.

"Sogneraadet havde besluttet at sende mig til Flakkebjerg Opdragelsesanstalt." (Nielsen, 1886)

"Var jeg blot aldrig bleven sendt til disse forbandede Anstalter, var jeg aldrig bleven den, jeg er. Jeg ved nok, at der er ingen, som vil tro, hvad jeg siger om disse Opdragelsesanstalter." (Nielsen, 1885)

"Det vilde i Sandhed have været en Velgjerning, om jeg kunde have befriet Samfundet for disse to Sjælemordere, da vilde maaske et mindre Antal af de Børn, der ere saa uheldige at blive anbragte der, i Fremtiden komme til at gjøre Bekjendskab med Landets Straffeanstalter." (Nielsen, 1885)

Om forstander Andreas Møller

"Der er kun et eneste menneske, jeg har hadet så meget, at jeg kunne slå ham ihjel, og det er ham." (Tidligere elev på Landerupgaard, 2007)

"Nr. 651 [Jens Nielsen] har altid viist sig som en højst upaalidelig Person med mange onde Instincter, om hvem vi derfor kun havde ringe Forhaabninger, men at Skuffelserne skulde blive saa store, som de bleve, havde dog Ingen af os anet." (Beretning, forstander C.C. Møller, 1878)

"De kan ikke gøre Dem nogen Tanke om, hvor grusomt det var. Den første Dag blev jeg sendt ned i Brændeskuret med Mad. Jeg anede ikke, hvem det var til." (Tidligere elev på Flakkebjerg og Landerupgaard, 1943)

"Men derinde i Brændeskuret laa paa en Bænk en Dreng og klagede sig af Smerte. Det var Jens Nielsen. [Han] havde ligget her i en Maaned med Hænderne bundet paa Ryggen. Der var ingen Lys, og ingen Luft, og her var han blevet pryglet til Blods." (Tidligere elev på Flakkebjerg og Landerupgaard, 1943)

"En Aften blev vi kaldt ned i Stalden. En af Kammeraterne sagde: 'Det er en Dreng, der skal have Tæv.' Den Dreng, der havde forbrudt sig blev klædt nøgen af paa Overkroppen. Saa blev han bundet op ad en Pæl." (Tidligere elev på Flakkebjerg og Landerupgaard, 1943)

”Da han stod her, traadte Forstanderen frem med en Tamp, og saa tampede han løs paa Drengen, til Blodet løb ham ned ad Benene. Det var forfærdende at se paa, men vi skulde se det.” (Tidligere elev på Flakkebjerg og Landerupgaard, 1943)

UDLANDSOPHOLD

”Blev af Sognet sendt til Amerika, opholdt sig der 6 Uger, tog derefter Hyre med et Skib, som han forlod i Antwerpen, blev af Politiet sendt til London, hvor han forblev i 15 Maaneder, blev her straffet 2 Gange med Straffearbejde for Tyveri.” (Protokol, 1884)

”Tog derfra i Mai 1882 med et Skib, fra hvilket han deserterede i Helsingfors, reiste til Calmar, hvor han stjal og blev idømt 1 Aars Forbedringshusarbejde, blev løsladt fra Calmar Cellefængsel d. 7. Juni 1883, blev derfra sendt til Kjøbenhavn.” (Protokol, 1884)

”Den Tid, da jeg var paa Søen, det var den bedste og lykkeligste Tid i mit ellers saa mørke og ulykkelige Liv thi derude paa det store Hav, der er man temmelig godt befriet fra Fristelserne som altid kun havde Fængsel og Elendighed til Følge.” (Nielsen, 1891)

FORBRYDELSER

Efter seks uger i Amerika tog Jens Nielsen hyre på et skib, som han forlod i Antwerpen. Herefter fulgte et par år med korte ansættelser, forbrydelser og fængselsophold i England og Sverige. I 1883 vendte Nielsen tilbage til Danmark, hvor han bl.a. stjal og satte ild til gårde i Valby og Hvidovre. Han blev pågrebet kort tid efter og idømt 16 års tugthus for tyveri og brandstiftelse.

”Jeg ville ud paa Landet en Tur og der forsøge at faa fat paa nogle Penge ved hjælp af Ildspasættelse.” (Nielsen, 1884)

”Jeg tendte her Ild i Halmen og rakte dette i fult Blus op mod Taget, hvor Ilden Øjeblikkelig grib fat og udbredte sig med forbausende Hurtighed over hele Gaarden, der i et Øjeblik stod i Lys Lue.” (Nielsen, 1884)

”Derefter ilede jeg hen [til] den anden Gaard, men heller ikke her fik jeg Lejlighed til at tilvende mig noget da det meste af Indboet allerede var baaret ud, og det gik mig ikke et haar bedre i den 3die Gaard.” (Nielsen, 1884)

”Ved Solnedgang andkom jeg til Landsbyen Videaa, hvor jeg besluttede at begynde som jeg slap i Valby.” (Nielsen, 1884)

”En Polletibetjent, som gik og lusket efter mig, spurgte om Han maatte tale med mig. Vor Samtale ente med, at Han greb mig i den ene Arm, hvorefter jeg kom i en Drossie og blev kjørt ind paa Frederigberg Polletistation.” (Nielsen, 1884)

INDSÆTTELSEN I HORSENS

Jens Nielsen var 21 år, da han i 1884 ankom til fængslet i Horsens. Med udsigten til 16 år bag tremmer besluttede han sig for at dø. Han ville dræbe en betjent for at fremprovokere en dødsdom og en henrettelse. Der måtte tre attentatforsøg til, før han fik sin dødsdom. Henrettelsen fandt sted 8. november 1892, hvor Nielsen blev halshugget i fængslets vestre gård.

"Fange No. 45. Dom No. 2702. Jens Nielsen. 21 Aar f. 21/11 62. Forbrydelse: Brandstiftelse, Indbrudstyveri. Naar indsat i Straffeanstalten: 1884 d. 11de Juli. Straffetid: 16 Aars Tugthusarbeide." (Protokol, 1884)

ENSOMHED OG PSYKISK TILSTAND

I fængslet sad Jens Nielsen det meste af tiden isoleret fra de andre fanger, hvilket var psykisk hårdt for ham. I nogle perioder var han lænket om natten. Fængslet noterede flere gange i fangeprotokollen, at Nielsen ikke havde det godt. Bl.a. i 1889, hvor det blev registreret, at han "viser sig i høj Grad nedtrykt og i stærk indre Kamp".

"Det er ikke selve Ensomheden, jeg frygter, da jeg, naar jeg lægger alle mine Fængselsstraffe og Arrestdomme sammen i det hele har tilbragt 6 Aar i Enkeltcelle, men det er Følgerne som jeg frygter og som jeg allerede har begyndt at spore." (Nielsen, 1885)

"Navnlig i den sidste Tid har [jeg] lidt usigeligt meget af Hovedpine. Og tilmed faar jeg aldrig nogen rolig Søvn, i det jeg hver Nat uafbrudt plages af forskrækkelige Drømme og taabelige Syner." (Nielsen, 1885)

"Nu har jeg hver Dag Aarsag til at sidde og fortryde bittert, at jeg ikke blev ved Sølivet, thi havde jeg det, var jeg aldrig kommen herind at sidde og sukke efter min tabte Frihed og græde over et i Daarskaber og Letsindighed forspildt Liv." (Nielsen, 1891)

"Kære Søster! Det lader til, at Du helt har glemt, at det er 6 Maaneder siden Du sidst skrev til mig. Jeg havde i det mindste haabet at høre fra Dig til Paaske, men ikke en Gang den ringe Paaskeglæde fik jeg i min triste og aandskvælende Ensomhed." (Nielsen, 1888)

"Jeg er næsten bange for at skrive til dig mere, bange for, at du ikke bryder dig om at modtage flere Breve fra min blodbestænkte Morderhaand, men nu kun ønsker, helt at kunne glemme, at du har haft en saadan Broder som mig." (Nielsen, 1892)

DAGBØGER

Jens Nielsen skrev dagbøger, når han sad i fængsel. Vi ved fra breve, at han havde planer om at få udgivet sin "Levnedsbeskrivelse". Mens han sad i Horsens, brugte han tiden på at gennemskrive det første udkast, og derfor har vi flere versioner af dagbogen, som han håbede "mugligvis kunde blive andre unge Mennesker, i hvis Hænder det maatte falde, til Advarsel, samt ingive dem en Frygt og Rædsel".

JULIUS RASMUSSEN

FANGE	Julius Rasmussen
FANGE NR.	35
FORBRYDELSE	Mordforsøg
DOM	14 år
INDSAT I FÆNGSLET	1886-1889

INTRODUKTION

Julius Rasmussen var typograf og politisk aktiv i partiet Venstre på et tidspunkt, hvor det politiske Danmark var skarpt opdelt. Rasmussen var 18 år, da han skød på konseilspræsident J.B.S. Estrup "til gavn for friheden", og han var 19 år, da han fik en dom på 14 år for mordforsøget. Fire år senere begik Rasmussen selvmord, da han hængte sig i en lagenstrimmel i sin celle i fængslet i Horsens.

FORBRYDELSE: ATTENTATFORSØG 1885***Tidens politiske tilstand***

J.B.S. Estrup var konseilspræsident i en tid med politisk kamp om fortolkningen af grundloven. Linjerne var trukket skarpt op mellem partierne Højre og Venstre. I Folketinget blokerede Venstre med "visnepolitikken" for vedtagelse af lovforslag. Regeringen Estrups modsvar var i årene 1885-94 at regere gennem provisoriske finanslove udstedt udenom Folketinget.

"Aldrig nogensinde før havde man oplevet, at en Regering paa Trods gaar hen og bevilger sig selv en Finanslov." (Bornholms Tidende, 1883)

"Ministeriet Estrup er Kongens Ministerium, og deri ligger en stor Betyrkkelse." (Berlingske politiske og Avertisements-Tidende, 1885)

"I Modsætning til Parlamentarismen, der bestaar i politiske Eventyreres Skalten og Valten med Statens Resourcer til Bedste for Partiformaal, repræsenterer Ministeriet Estrup Samvittighedsfuldhed og Hæderlighed." (Berlingske politiske og Avertisements-Tidende, 1885)

"Leve Ministeriet Estrup!" (Jyllands-Posten, 1885)

"Ministeriet Estrup [har] modvirket alle Oppositionens Anstrængelser for at gjemmenføre de af Befolkningens store Flertal forlangte økonomiske og sociale Reformer." (Horsens Folkeblad, 1890)

"Bort med Estrup!" (Horsens Folkeblad, 1890)

"Ministeriets Fjernelse er det eneste Middel til at indføre ordnede og rolige Tilstande i vort Land." (Horsens Folkeblad, 1890)

Attentatforsøget

Julius Rasmussen begik 21. oktober 1885 det eneste attentatforsøg mod en politiker i nyere tid i Danmark.

Han mødte op ved J.B.S. Estrups bolig og affyrede to skud mod ham. Herefter lod Rasmussen sig føre til politistationen, hvor han tilstod. Dagen efter stod der i Jyllands-posten, at Rasmussen anså attentatet for "noget Godt, der vilde være til Gavn for Friheden".

"Da Hr. Exc. Konseilspræsident Estrup i Gaar Eftermiddags Kl. 5 vendte hjem til sin Bolig paa Toldbodvejen Nr. 26, blev han udenfor Porten tiltalt af et ungt Menneske, der spurgte ham, om han var Konseilspræsident Estrup, og da han fik et Ja til Svar, paa nært Hold affyrede tvende Revolverskud imod ham, af hvilke det første sønderskød hans Frakke og prællede af mod en Knap, medens det andet slet ikke ramte ham." (Jyllands-Posten, 1885)

De to hovedpersoner

Jacob Brønnum Scavenius Estrup var godsejer og medlem af partiet Højre. Han begyndte sit politiske liv som folketingsmedlem i 1854, og han blev sidenhen konseilspræsident (regeringsleder) i årene 1875-94.

"Hr. Estrup har taget Attentatet, som en øvet Politiker bør tage en saadan Hændelse. Han stod for Skud uden at kny, han spadserede i Middagsselskab, og han ventede til Kaffen og Cigaren med at betro sine Venner begivenhed[en]." (Horsens Folkeblad, 1885)

Julius Rasmussen voksede op i København, og han kom efter konfirmationen i lære som typograf. Senere meldte han sig ind i en riffeforening med tilknytning til partiet Venstre.

"Julius Rasmussen er over Middelhøjde, temmelig spinkel og slank; han er lyshaaret, har et kjønt, intelligent Ansigt og er meget omhyggelig i sin Paaklædning. Han er født i Kjøbenhavn, hvor hans Fader er Arbejdsmand." (Folketidende Ringsted, 1885)

"Han [Julius Rasmussen] skildres af sine Kollegaer som en sjælden dygtig og paalidelig Arbejder, en flik og brav Kammerat, et flittigt og ædrueligt Menneske, en elskværdig Personlighed." (Folketidende Ringsted, 1885)

Reaktioner på attentatforsøget

Attentatforsøget fik stor mediebevågenhed og blev blandt andet skildret i tidens populære medie, skillingsvisen. J.B.S. Estrup mødte efter attentatforsøget støtte fra både politiske meningsfæller og oppositionen, samtidig mødte Julius Rasmussen også sympati fra flere sider. Mange mente, at han var et uforskyldt offer for tidens politiske kampe.

"Det er første Gang, politisk Fanatisme har faaet Udslag paa denne Maade her til Lands, det var ønskeligt, om det ogsaa blev den sidste." (Illustreret Tidende, 1885)

"De egentlige Forbrydere ere de, der i sin Tid dryppede Ufredens og Oprørets Gift omkring i Befolkningen; det var Venstre og specielt dets Førere, der lagde den skæbnesvangre Pistol i Julius Rasmussens Haand." (Horsens Avis, 1889)

"Julius Rasmussen blev, som bekjendt, idømt 14. Aars Tugthusarbejde. Skuddet har gjort Hr. Estrup saa lidt ondt og Hr. Rasmussen saa meget ondt, at de to Mænds Regnskab kunde være opgjort." (Horsens Folkeblad, 1888)

Skillingsvise, 1885:

”Minister Estrup iled tryk
Til Hjemmets Hygge hen,
Dog lurede alt bag hans Ryg
En Mand, men ingen Ven,
Der lød et Skud, og lige Strax
Derpaa i Lynets Fart
Der kom end et af samme Slags,
Nu Stod da Alt ham klart.”

Skillingsvise, 1885:

”En Typograf det var, som skjød
De tvende Skud paa Stand,
Man troede, Estrup alt var død,
Dog endnu lever han.
Det ene Skud ham strejfed kun,
Den andet gik forbi,
Den Typograf i samme Stund
Blev greben strax deri.”

Skillingsvise, 1885:

”Nu sidder Gjærningsmanden gjemt,
Hans Ungdom er forspildt,
Hver Fredens Mand er ilde stemt,
Nu raser Hadet vildt.
Revolveren er fundet, den
Beviser Daaden klart,
Gid Striden snart maa falde hen,
Til Endragt i en Fart.”

Dommen

Julius Rasmussen blev i retten dømt for ”forsøgt mord”. Han endte med en dom på 14 års tugthusarbejde samt betaling af sagens omkostninger. Dommen skulle afsones i Horsens Straffeanstalt, og Rasmussen blev indsat i fængslet 31. januar 1886.

”Thi kjendes for Ret.

Arrestanten Julius Rasmussen bør straffes med Tugthusarbejde i 14 Aar og betale Aktionens Omkostninger herunder Salærer til Aktor og Defensor, Prokuratorerne Winther og Rode, 40 Kr til hver.”

(Domprotokol, 1885)

FÆNGSELIV

Vi ved en del om, hvordan livet i fængslet var på den tid, da Julius Rasmussen afsonede. I 1873 blev fængselsystemets regler og rutiner nøje beskrevet i en kongelig anordning, og i 1910 besøgte forfatter Albert Dam de danske fængsler og skrev en række kritiske essays om forholdene. Fængslet førte fangeprotokol over hver fange, så vi ved også en del om, hvordan livet formede sig for Rasmussen.

”Tugthusstraffen.

§ 2.

Strafarbejdet udstaaes ved Arbejde om Dagen i Fællesskab efter de i følgende nærmere Bestemmelser. Natten tilbringes i Enkeltcelle.” (Kongelig anordning, 1873)

”Inspektøren er pligtig til at føre en Protokol, hvori han indfører Alt, hvad der vedkommer Fangen, saa at man deraf altid kan faa et fuldstændigt Billede af Fangens hele Liv i Straffeanstalten.” (Kongelig anordning, 1873)

”Personalia.

Julius Rasmussen

19 Aar, f.d. 5/7 1866

Hjemsted: København

Religion: evang. luth.

Dom: Københavns Kriminal og Politiret. Dom af 23. Januar 1886.

Forbrydelse: Forsøgt Mord. Strafl §190 jfo. §46.

Tidligere straffet: nej.”

(Fangeprotokol, 1886)

”Tidligere Forhold: Ægte født. Faderen Arbmd., 8 Børn, heraf 1 død. Samlivet mellem Forældrene godt. Kaarene smaa. Ingen af Familien straffet eller drikkældig. Han blev opdraget hjemme til Konf., gik i Skole (Betalingsskole Kbhavn).” (Fangeprotokol, 1886)

DAGLIGE RUTINER

Fangernes hverdag var styret af faste daglige rutiner. Dagen begyndte med opmønstring om morgen kl. 4.45 og i de mørke vintermåneder kl. 5.45. Derefter gik dagen med arbejde, måltider og gårdtur. Søndag var anderledes. Her skulle Julius Rasmussen og de andre fanger til gudstjeneste i fængselskirken, og på arbejdssalene blev der læst en bøn op for fangerne før og efter arbejdet.

04.45: Opmønstring

05.15: Arbejdstid begynder

07.30-08.00: Formiddag frokost

12.00-01.00: Middagsmad

17.00-17.30: Eftermiddag aftensmad

20.00: Arbejdstid slutter, udover måltiderne afbrudt af gårdtur og undervisning

20.00-20.30: Fritid

20.30: Afmønstring

ARBEJDE

Fangerne havde arbejdspligt i fængslet. De arbejdede det meste af dagen kun afbrudt af to korte gårdture og 3 måltider. Julius Rasmussen arbejdede i en periode i fængslets væveri, der producerede tekstiler for firmaet Crome & Goldschmidt. Fangerne fremstillede bl.a. håndklæder, strømper og trøjer, der blev solgt i ”Tugthus Udsalg”, som havde filialer 25 steder rundt omkring i landet.

”Beskjæftigelse.

3/8 86 Skrædder

30/4 ” Væveri

30/7 87 Maler”

(Fangeprotokol for Julius Rasmussen, 1886-1889)

”Næste stue er en vævestue. To-tre rækker båndvæve står klods op ad hinanden, de røde bolstre med grå kant hænger bagud af vævene, affald fra tvist og uld fnugger sig ind i krogene og op ad vævenes stel.”

(Forfatter Albert Dam, 1912)

SYGDOM

Når en fange blev syg, blev han indlagt på fængslets eget sygehus, som lå i gården nord for fængselsbygningen. Sygehuset havde plads til i alt 32 fanger fordelt på eneceller og flersengsstuer. Fangerne boede tæt sammen i fængslet, og det betød, at der var stor smitterisiko. Diarre var en meget udbredt lidelse, som Julius Rasmussen også led af i en kort periode.

”Datum. Sygdom.

1888

11/5 - 25/5 Diarrhae

1889

5/9 - 11/9 Colica

27/11 - 27/11 Hængning”

(Fangeprotokol for Julius Rasmussen, 1886-1889)

”I Sygdomstilfælde behandles Fangerne efter Lægens Anvisning. Er han uskikket til at arbejde, indlægges han paa Sygeafdeligen.”

(Kongelig anordning, 1873)

”Der kommer ca. 300 tilfælde på sygehuset om året. Af sygdomme er influenza den mest fremtrædende med omkring 60 tilfælde, forstoppelse, diarrhee og andre fordøjelsessygdomme ca. 40, forskellige betændelser ca. 25, gigt en halv snes stykker.” (Forfatter Albert Dam, 1912)

BREVE OG BESØG

Fangerne kunne få breve og besøg i fængslet. Når de modtog eller sendte breve, blev de læst og censureret af fængselspræsten. Mange fanger fik kun sjældent besøg, især hvis familien boede langt væk. Julius Rasmussen fik regelmæssigt besøg og mere sjældent breve – muligvis fordi hans brødre boede tæt på fængslet. Han fik f.eks. besøg af sin bror fra Kolding 5. juli 1886, da han fyldte 20 år.

”16. september 1886: Typograf H.F. Rasmussen anmoder om Tilladelse til at besøge sin Broder Fg. No. 35 Julius Rasmussen en Gang i Oktober M. og vedlægger en Brev til Fgn.” (Journal, 1886)

”Tilladelse til at skrive Breve og samtale med Slægtninge.

7/2 1886 Samtale med 2 Brødre

21/2 86 til Forældrene

2/3 1886 Samtale med 1 Broder fra Veile.

6/6 86 til Forældrene

5/7 86 Samtale med en Broder fra Kolding.”

(Fangeprotokol for Julius Rasmussen, 1886-1889)

”§10.

Til at Brevveksle med Familien eller Personer, som ikke vedkomme Strafanstalten, eller til at modtage Besøg af saadanne, skal i hvert enkelt Tilfælde Inspektørens Tilladelse gives.”

(Kongelig anordning, 1873)

NATCELLER

Fangerne tilbragte natten i eneceller på 3,2 m². Cellerne var udelukkende fangernes soveplads. De var kun udstyret med en seng og en natpote, og der var ikke vinduer eller anden mulighed for lys. Om dagen arbejdede fangerne på arbejdssale, hvor de også spiste varmt mad midt på dagen. De brugte også arbejdssalen en halv time hver aften, hvor der var tid til fritidssysler.

”§118.

Fangernes Sengeredning udføres efter Kassernebrug.”

(Inspektionsbefaling, 1888)

”En åbnet dør viser et firkantet kalket rum, indefter godt to meter dybt og godt en meter bredt. Udstyret er en fast bræddeseng med madras, skråpude, et lagen og tæpper. Desuden en halmmåtte og et natmøbel af ler.” (Forfatter Albert Dam, 1912)

”Om Sommeren afbrydes Fangens Drømmerier under ”Morgensøvnen” Kl. 4 $\frac{3}{4}$ og om Vinteren sker det Kl. 5 $\frac{3}{4}$. ”Vækkeuret” er et Par Betjente, der rundt i Tugthusets forskellige Gange ringer med Haandklokker.”

(Fange, 1923)

”Dagvagten aabner alle Døre til Sovecellerne. Paa hver af disse Døre er malet et Nummer, og naar Vagten har aabnet en Dør, nævner han det paagældende Nummer, og Cellens Beboer skal da træde frem paa Dørtærskelen og svare højt og tydeligt ’her’.” (Fange, 1923)

”En Betonkasse med en Seng og desuden netop saa megen Plads, at der ved dens Fodende kan staa en Natpote. I Sovecellen er der intet Vindue, men et lille, aflangt Hul over Døren. Naar Døren er lukket, er Cellen altsaa mørk.” (E. Poulsen, 1934)

KLASSESYSTEMET

Fængslet havde et classesystem. Det indebar, at fangerne rykkede op i klasse ud fra karakterer og den tid, de havde afsonet. Til hver klasse hørte bestemte privilegier. F.eks. fik Rasmussen mulighed for at købe et spejl, da han i juli 1887 blev rykket op fra 4. til 5. klasse. Men classesystemet blev også brugt som straf. Fangerne kunne rykkes ned i klasse og dermed fratages privilegier.

”For hans [Fangens] Opførsel og for hans Flid saavel ved Arbejdet som ved Undervisningen gives ham for hver især en af følgende 4 Karakterer: Særdeles god, god, middelmaadig og slet, som regnes henholdsvis lige med 3, 2, 1 og ÷3 Points.” (Kongelig anordning, 1873)

”Maanedlig Karakter.

Maaned: 29/4 89

Opførsel: 2

Flid ved Arbejde: 3

Flid i skolen: 2”

(Fangeprotokol for Julius Rasmussen, 1886-1889)

JULIUS RASMUSSENS DISCIPLINÆRSTRAF

”Femte Klasse.

[...]Halvdelen af Arbejdsfortjenesten kan endvidere benyttes til Indkøb af et lille Spejl og Almanak.”

(Kongelig anordning, 1873)

”Datum: 1889 Novbr. 24.

Forseelse: Dovenskab og respektstridigt Forhold.

Straf: Nedsat fra 5te til 4de Kl.”

(Fangeprotokol for Julius Rasmussen, 1889)

Ved disciplinærstraffen mistede Julius Rasmussen sine 5. klasses privilegier, herunder retten til at have et spejl.

JULIUS RASMUSSENS SELVMORD

Julius Rasmussen hængte sig i sin celle natten til d. 27. november 1889.

”En enkelt Gang sker det, at en Fange selv overskærer sin Livstraad, men det er meget sjældent. Saadanne Tilfælde virker altid uhyggeligt, baade paa Funktionærer og Fanger, men kan trods alt Opsyn ikke helt undgaas.” (Værkmester I.P. Jensen, 1927)

”Afgaaet ved Døden d. 27de November 1889. (Aflivet sig ved Hængning).” (Fangeprotokol, 1889)

”Den 27de November 1889 fandtes han ved Opmønstringen hængt i sin Natcelle og havde da allerede været død i flere Timer.” (Beretning, 1889)

”Inspektøren bemærkede, at han ved Undersøgelse af Cellen fandt Resterne af en Lagenstrimmel fastgjort i den foroven i Fangens Celledør anbragte Jerntværstang.” (Rapport, 1889)

”Som Motiv til Selvmordet maa sandsynligvis antages en disciplinær Straf, idet hans Forhold indtil umiddelbart forud for Straffen i ingen Henseende har kunnet bibringe Formodning om, at han omgikkes med Selvmordstanker, særligt er ingen mental Depression bemærket.” (Rapport, 1889)

”Hermed er Julius Rasmussens Historie endt, men hans Navn vil til alle Tider staa i vor Politiske Historie som et sørgeligt Vidnesbyrd om, hvilken Indflydelse en vild og fanatisk Oppositions ophidsende Politik kan faa paa unge, ubefæstede Sjæle.” (Horsens Avis, 1889)

JOHAN BULOTTI

FANGE	Johan Bulotti
FANGE NR.	6
FORBRYDELSE	Drab, drabsforsøg, røveri, brandstiftelse og vold
DOM	Livstid
INDSAT I FÆNGSLET	1909-1925

INTRODUKTION

Johan Bulotti var en af de immigranter, som i begyndelsen af 1900-tallet kom til Danmark for at arbejde. I stedet endte Bulotti som en af sin tids mest berygtede forbydere. Psykisk syg kom han til fængslet i Horsens, hvor han sad isoleret i en strafcelle i 16 år. I lange perioder var han lænket fast til væggen. Bulotti blev i 1925 overflyttet til et sindssygehospital, hvor han døde i 1943.

FORBRYDELSEN

Johan Bulotti var først ansat som landarbejder hos gårdejer Beck på Højbjerggård, og derefter hos gårdejer Nielsen på Tornebjerggård. Begge steder opstod der uenigheder, og Bulotti blev bortvist uden løn. Men Bulotti krævede sin løn. Han forsøgte først på egen hånd, men da det ikke førte til noget, fik han hjælp fra flere medsammensvorne. Dette resulterede i ildspåsættelse, vold, røveri og mordet på Beck.

”Køge Politi har udsat en Ducør paa 200 Kroner for Oplysninger, der kan føre til Paagribelsen af Bulotti, som er mistænkt for at have paasat Branden paa ”Tornebjerggaard”.” (Aarhus Stiftstidende, 1908)

”En Skare Russere indfandt sig paa ”Højbjerggaard”, hvor Beck var hjemme med Hustru og Børn. Da Beck paa sin Hustrus Raab ilede til, udspandt [der] sig en Kamp mellem Beck og Røverne, inden de med Revolvere gjorde ende paa hans liv. Der er ingen Tvivl om, at Hovedmanden er Balotti.” (Berlingske Tidende, 1908)

”Morderen og Brandstifteren Bulotti efterlyses. Han taler russisk og lidt dansk, er under Middelhøjde, har kulsort Hår, kraftig sort Overskæg, mørk Hudfarve, lille Fip, smaa brune, livlige Øjne.” (Horsens Folkeblad, 1908)

”Opdagerne anholdt i Eftermiddag tre Russere i Vognmagerkvarteret, deriblandt Bulotti.” (Bornholms Tidende, 1908)

”Bulotti: *Men jeg blev nødt til at skyde Beck, fordi han øvede Modstand.* Advokaten ville ikke forsvare den oprørende Mishandling af fru Beck. Ved Overretten var Bulotti idømt Dødsstraf, ved den indankede Dom fastsættes [Straffen] til Tugthusarbejde på Livstid.” (Aalborg Stiftstidende, 1909)

IMMIGRATION

Fra 1893 kom der udenlandske sæsonarbejdere til Danmark. Der kom bl.a. mange polske kvinder fra det fattige område Galicja, og de fleste fandt arbejde i roemarkerne på Lolland-Falster. En anden markant indvandrergruppe var russiske jøder, der flygtede fra systematisk undertrykkelse. De slog sig fortrinsvis ned

i København i Brøndstrædekvarteret, hvor der også boede slavisktalende indvandrere.

Efterspørgsel på arbejdskraft

"Med Togene igaar Formiddags og iaftes ankom til Søllested og Nakskov 400 Piger fra Østpreussen."
(Lolland-Falsters Stiftstidende, 1893)

"Ja, havde vi ikke jyder og polakker til at hjælpe os, blev vi nødt til at klare os med dansk arbejdskraft."
(Lollandsk bondekone, ukendt årstal)

Arbejde

"Jeg var ikke så gammel, og det var falske papirer jeg rejste på. Det var i 1911, og jeg var 13 år. Det første år var jeg på en gård ved Horslunde. Jeg arbejdede i roerne og i haven og boede på kasernen i Horslunde."
(Polsk indvandrer, ukendt årstal)

"Vi sled og slæbte, som vi aldrig tidligere havde prøvet hjemme i Rusland. Vi var meget, meget ulykkelige og længtes hjem, men hjem kunne vi ikke komme. Ville vi hjem, maatte vi selv betale rejsen, og det blev der ikke raad til." (Russisk indvandrer, ukendt årstal)

Boligforhold

"§ 10 Stk. 1: Boligen skal være tørt og sundt beliggende. Tag og Mure skulle være tætte; ethvert Beboelsesrum skal være tilstrækkelig forsynet med Vinduer, der kunne aabnes." ("Polakloven", 1908)

"Vi fik Lejlighed til at se et af de gamle skidne Baghuse. Der lever den slaviske Koloni i København."
(Fyens Stiftstidende, 1908)

"Man kan ikke kalde det en Bolig for Mennesker, saa ubeskrivelig elendig var den. Rundt omkring stod nogle forkomne smaa Skikkelser med gennemgaaende smukke jødiske Træk."
(Fyens Stiftstidende, 1908)

Integration

"Jeg er blevet gift i Maribo (katolske) kirke, og mine børn, de blev døbt i Maribo kirke og mine børn blev konfirmeret i Maribo kirke, og de blev gift alle sammen i Maribo kirke. Og nu børnebørnene og oldebørnene, de kom også i Maribo kirke." (Polsk indvandrer, ukendt årstal)

"Russerkolonien har fordelt sig over de øvrige Dele af samme Kvarter. Både i Brøndstræderne, Vognmagergade og Landemærket træffer man nu de fremmede Arbejdere, stuvede sammen i de usleste Huler. Natten ruger evigt over disse Kroge." (Social-Demokraten, 1908)

"I de år var det ikke altid nemt at være polsk landarbejder. Polak – med tryk på første halvdel af ordet – blev til et skældsord. Børnene hørte tit råbet *rådne polak*." (Forfatter Søren Kolstrup, 2010)

ANKOMST TIL FÆNGSLET

Da Johan Bulotti sad varetægtsfængslet i København, fik han et renommé som en vanskelig fange. Aviserne skrev om hans voldsomme og usamarbejdsvillige adfærd, og de spekulerede i, om Bulotti havde flugtplaner. Det var med den ballast i bagagen, at Bulotti ankom til Horsens i 1909, hvor han som nyindsat fange

startede på klassesystemets forberedelsesstadiet.

"Kl. 5 blev Bulotti bragt ombord på Damperen "Thy", med hvilken han skulde foretage Rejsen til Horsens. Man vilde ikke befordre ham pr. Bane, af Frygt for, at han skulde gjøre Forsøg paa at undvige." (Fyens Stiftstidende, 1909)

"Horsens. Ved 9-Tiden i Formiddags ankom "Thy" hertil. Havnepladsen var sort af nysgerrige Mennesker, der ønskede at se Bulotti. Fra Damperen førtes Morderen til Tugthuset under Ledsagelse af de to Betjente." (Vendsyssel Tidende, 1909)

"Doms Nr. 6878

Fange Nr. 6

Wasili Michael Karazoff, kld. Johan Andrew Bulotti.

indsat den 22. Oktober 1909 til Tugthus Arbejde paa Livstid."

(Stambog, 1909)

ARBEJDE OG DISCIPLIN

Johan Bulotti havde, som alle fanger, arbejdspligt, men han nægtede at arbejde. Brud på disciplinen blev straffet med isolation og nedsættelse i klasse, hvilket bl.a. resulterede i færre privilegier. Da Bulotti nægtede at arbejde, og havde en voldelig adfærd, nåede han aldrig over den laveste klasse "Tvangsstadiets 1. klasse", og han sad det meste af tiden i isolation.

"I én Retning har det dog ikke trods gentagne Paalæg været muligt at faa Fangen til at rette sig efter Reglementet. Han nægter haardnakket at arbejde og fremkommer med Ytringer som: *Nej, Bulotti Bandit, ikke arbejde.*" (Inspektøren i Berlingske Tidende, 1910)

"Da Fangen var faretruende, trak Betjent S. sin Stav og slog Fangen over den ene Arm. Da dette Slag ikke syntes at have nogen Indflydelse, slog S. igen. Først herefter var det muligt at faa ham i Cellen. Fangen raabte, at alle tilstedeværende skulde dø." (Rapport, 1914)

PSYKISK SYG

Johan Bulotti var måske allerede psykisk syg, inden han kom til Horsens, men han var bevidst om sine forbrydelser, og han angrede dem ikke. Der er imidlertid ingen tvivl om, at Bulotti udviklede en alvorlig sindslidelse i fængslet. Allerede i 1912 indstillede inspektøren ham til observation på Viborg Sindssyge-hospital og i 1917 til Sikringsanstalten Nykøbing Sjælland.

I isolationscellen i Horsens udviklede Johan Bulotti stærke hallucinationer. Tolke har fortalt, at Bulotti under samtaler med dem hurtig gled over i et uforståeligt sprog, der ikke havde meget at gøre med russisk. Bulottis skriftlige optegnelser på russisk var på samme måde usammenhængende.

"Nr. 6 er stærkt hallucineret, taler stadigt om en Broder og en Kone, som opholde sig under Gulvet i hans Celle, og som, sammen med hovedløse Aander, plage ham. Indstillet til Sindssygeanstalt, men nægtet Optagelse af Pladmangel." (Beretning, 1911-1912)

"Han har maattet tilbringe hele sin Straffetid i Kælderen, hvilket vil sige under yderst haarde Forhold.

Ensomheden og det aandsfortærende Celleliv har selvfølgelig heller ikke haft nogen god Indflydelse paa hans urolige Sind." (Fange, 1923)

"I flere perioder mente man det dog nødvendigt at holde ham lænket i cellen."
(Jubilæumsbog: Statsfængslet i Horsens, 1953)

"Inspektør Wandall gjorde et stort arbejde på at få ham i tale, først gennem besøg, senere gennem samtaler og foræringer som chokolade. Det lykkedes efterhånden at mildne hans sind. Det blev dog klart, at Bulotti måtte anses for at være sindssyg." (Jubilæumsbog: Statsfængslet i Horsens, 1953)

TIDEN EFTER FÆNGSLET

Johan Bulotti blev i 1925 omsider overført til Sikringsanstalten Nykøbing Sjælland, 13 år efter inspektørens første indstilling om overflytning. I starten var Bulotti stadig voldelig og urolig, men efterhånden blev han rolig. I den sidste del af hans liv var han nærmest apatisk. Bulotti blev aldrig løsladt fra Nykøbing Sjælland. Han døde på anstalten i 1943.

"Under sit besøg på Horsens statsfængsel i 1924 var justitsminister Steincke også nede i kælderen hos Bulotti. Senere blev Bulotti overført til Sikringsanstalten ved Nykøbing S. Både Wandall og Steincke stod bag denne overflyttelse." (Ukendt avisudklip, 1953)

"Diagnosen: Schizophrenia er utvivlsom, og det er sandsynligt, at diagnosen var blevet stillet før domfældelsen, ifald Bulotti var kommet til mental observation."
(Overlæge O. Jacobsen, Sikringsanstalten Nykøbing Sjælland, 1965)

"Fængselsinspektør Borgschmidt-Hansen, der besøgte Bulotti kort før, han døde, har fortalt, at han nu var en rolig, ganske ufarlig og meget medgørlig patient." (Ukendt avisudklip, 1953)

"1943 døde [Bulotti] af kræft."
(Overlæge Jacobsen, Sikringsanstalten Nykøbing Sjælland, 1965)

PETER ALBERTI

FANGE	Peter Alberti
FANGE NR.	75
FORBRYDELSE	Falsk og bedrageri
DOM	8 år
INDSAT I FÆNGSLET	1910-1912. Derefter overflyttet til Vridsløselille Straffeanstalt

INTRODUKTION

Peter Alberti var justitsminister fra 1901 til 1908, hvor han bl.a. fik gennemført en omstridt "Pryglelov". I 1908 meldte han sig selv til politiet. Efter 2 års retssag, hvor Alberti var sin egen forsvarer, modtog han en dom på 8 års fængsel for falsk og bedrageri for et beløb svarende til ca. 1 milliard nutidskroner. Efter udstået straf levede han et tilbagetrukket liv i København.

STORHEDSTID OG FÆNGSELSOPHOLD

Peter Alberti var Danmarks justitsminister fra 1901-1908. Han valgte selv at trække sig som minister i 1908, og kort tid efter meldte han sig til politiet. Efter en lang retssag, hvor han førte sin egen sag, blev han i 1910 idømt 8 års tugthusarbejde for falsk og bedrageri. I fængslet blev han sat til at arbejde ved en strikkemaskine, men efter kort tid blev han permanent indlagt på fængslets sygeafdeling.

"Efter uddannelse blev jeg i 1876 Overretssagfører. I 1892 Formand i den sjællandske Bondestands Sparekasse. Den 20 april valgtes jeg til Folketingsmand. Den 24. juli 1901 blev jeg allernaadigst udnævnt til Justitsminister." (Alberti, 1902)

1876: Overretssagfører

1881: Højesteretsagfører

1887: Suppleant for formanden i den sjællandske Bondestands Sparekasse

1888: Formand i The farmers of Denmark butter-export association

1892: Formand i den sjællandske Bondestands Sparekasse

1901: Folketingsmand

1901: Justitsminister og Minister for Island

1902: Ridder af Dannebrog

"Justitsminister Peter Adler Alberti er bleven udnævnt til Kommandør af Dannebrog af 1. Grad." (Adresse-Avisen, 1906)

"Kjære Collega! Vil De hjælpe en Broder i Nød? Hvorledes skal en Commandeur af Db, som faar et udenlandsk Storkors, bære sine ordener? Saaledes? eller saaledes?" (Alberti, 1906)

"Som Politiker og Forretningsmand led han under den afgørende Brist, at han manglede Samfundssynet. Alt var for denne "praktiske" Mand Forretning, og politik var en Faktor i Forretningslivet, et Middel til Magt, Guld og Ære." (Vort Land, 1908)

"Den forhenværende Justitsminister melder sig selv til Politiet for Bedrageri og Falsk." (Aarhus Stiftstidende, 1908)

”Det, som Alverden i aarevis har ventet, er nu sket: Alberti er blevet afsløret som Bedrager.” (Aarhus Stiftstidende, 1908)

”Som en Løbeild forplantede Efterretningerne sig over Byen. Til Børsen naaede den Kl. ca. 3. Omtrent samtidig var den naaet til Bladkontorerne og Konsejlspræsident I.C. Christensen.” (Fyens Stiftstidende, 1908)

”Tirsdag var vi på Toldboden for at tage mod Kejserinde Dagmar og Dronning Alexandra. Mens vi stod og ventede paa dem fortalte Berg mig, at Alberti havde meldt sig selv til Politiet for Bedrageri og Falsk. Det var et Tordenslag” (J. C. Christensen, 1908)

”Ved den fortsatte Undersøgelse, fandt man skjult i et skab et lille Legetøjs-Trykkeri. Dette Trykkeri – der for øvrigt kaldes *Perfect* – har Alberti benyttet til paa det falske Depositumsbevis at trykke Ordene ’Privatbanken i Kjøbenhavn’.” (Jyllands-Posten, 1908)

”Under den fortsatte Ransagning i Alberis Skabe og Skuffer fandt man Løsningen paa Gaaden om, hvordan han har kunnet forsyne det falske Depositumsbevis med Privatbankens Stempel. Han har anskaffet sig sit eget lille Trykkeri. Man fandt det i Lørdags inderst paa Bunden af en Hylde i Pengeskabet.” (Morsø Folkeblad, 1908)

”Jeg har gjort dette skridt – at melde mig selv – i stedet for et andet skridt. Fordi jeg ønskede, at ikke andre skulle blive mistænkt. Ingen uden jeg er kendt med mine affærer, men efterhånden er de vokset mig over hovedet, og mit hoved er heller ikke, hvad det har været.” (Forfatter Otto Rung, 1942)

”Forbrydelsen for, hvilken Fangen er inddømt: Bedrageri, Falsk og svigagtig Førelse af sparekasse-regnskab.” (Stambog, 1910)

”Thi kendes for Ret: Arrestanten Peter Adler Alberti bør straffes med Tugthusarbejde i 8 Aar.” (Dommen over Alberti, 1910)

”Med Damperen ”Thy” ankom Alberti, fulgt af to københavnske Opdagelsesbetjente, i Gaar Morges til Horsens.” (Jyllands-Posten, 1910)

”Nu blev Fangen visiteret derpaa vejjet og badet, og saa skulde han have været iført den sædvanlige Fangedragt: men da vi ikke havde saa stort et Sæt Tøj, maatte vi foreløbig lade ham beholde sit eget Tøj. Det sædvanlige Fangetøj er af graat Vadmél, kort Trøje og korte Buxer, der naer lidt nedenfor Knæet.” (Inspektøren i Jyllands-Posten, 1910)

”Hvilke er Fangens Planer for Fremtiden?: *Ingen.*” (Doms Nr. 7123, 1910)

ALBERTIS FYSIK

Peter Alberti var en stor mand både i højde og drøjde. Han var 190 cm høj, og da han kom til fængslet i Horsens, vejede han 135,5 kg. Hans størrelse betød, at hans fangedragt skulle specialfremstilles, og hans tæpper blev forlænget. Alberti var syg og deprimeret, så han tabte sig 65 kg, inden han i 1912 blev overført til Vridsløselille Straffeanstalt.

"Peter Adler Alberti. Indsat den 20 December 1910 fra Nytorv Arrest 2 ¼ Aar til Tugthus Arbejde paa 8 Aar."
(Stambog, 1910)

"Fange nr. 75
Højde: 190 el 72"
Figur: Prop
Lemmer: Kraftige
Haar: omtrent skaldet, graat
Ansigtifarve: sund, noget bleg
Øjne: brune
Næse: alm
Taler: dansk og engelsk, lidt tysk og fransk
Særlige Kendemærker: Kolossal. Endel nærsynet."
(Stambog 1910)

"Under Lægebehandling:
Dato: 13/5 11 – 30/8 12
Sygdom: Opkast, svimmelhed, Permanent Vægttab."
(Stambog, 1910-1912)

Albertis vægt i pund:

20/12 1910: 277
23/3 1911: 236
20/5 1911: 214
21/6 1911: 211
21/7 1911: 207
21/8 1911: 199
8/9 1911: 196
8/10 1911: 193
8/11 1911: 190
8/12 1911: 186
8/1 1912: 183
8/2 1912: 179
8/3 1912: 178
8/4 1912: 176
8/5 1912: 171
28/5 1912: 165
28/6 1912: 157
28/7 1912: 151
28/8 1912: 147 1/5
(Sygejournal, 1910-1912)

"Særlig forplejning:
21/12 Sigtebrød

15/5 11 1/2 sød Mælk til
13/9 Afg ½ l sød mælk f Øl
18/10 Ønsket at faa Flæsk for kød Onsdag og Søndag
8/2 12 245 gr smør i ugentligt
10/2 2 blødkogte æg dgl
30/3 200 gram rugbr. Til feberkost
27/4 1 l. Blaabærsuppe daglig
30/4 anbefales til at faa Spejlæg for Flæsk
28/5 afg 200 gram Rugbrød.”
(Stambog, 1910-1912)

”Særlig Behandling:

20/12 10: Anbefalet at faa sin medbragte Tandbørste udleveret.
28/12 10 Anbef til en kalot
30/12 10 Underbenklæl
22/3 11 Tæpper forlængede. Maa gaa paa Latrinen naar han anmoder derom og faa 2a3 stk Klosetpapier
24/5 11 Lædersko
8/1 12 Vanter
2/3 1 skrivebog
12/3 1 blyant
16/3 1 skrivebog
26/3 1 do
2/4 1 do
11/4 1 do
20/4 1 do
30/4 1 do
22/6 1 do
16/7 1 do/blyant
17/8 1 do”
(Stambog, 1910-1912)

LÆGEORDINERET BLYANT

Lægen kunne ordinere særlig behandling til syge fanger. Det kunne f.eks. være, at fangen fik udleveret en blyant og en skrivebog. Retten til at skrive var nemlig et privilegium. Peter Alberti fik flere gange ordineret en blyant, og han skrev omhyggeligt sit fangenummer 75 på den ene side.

LIVET EFTER FÆNGSLET

Peter Alberti blev af helbredsmæssige årsager overført til Vridsløselille Straffeanstalt i august 1912. Efter at han havde tilbragt næsten fem år på fængslets sygeafdeling, blev han løsladt i august 1917. I de efterfølgende år levede Alberti en tilbagetrukket tilværelse i København, og han døde 14. juni 1932, efter han få dage forinden var blevet påkørt af en sporvogn.

”Overflyttet til Vridsløselille d. 31/8 1912.” (Stambog, 1912)

”Alberti blev i Aftes overført til Vridsløselille Sygeafdeling, der menes at være bedre indrettet end Horsens

Tugthus' Sygeafdeling. Alberti var meget mager og affældig og kunne med Nød og næppe holde sig oprejst ved Hjælp af en Stok." (Fyens Stiftstidende, 1912)

"Fhv. Justitsminister Alberti blev Kl. 8, løsladt fra Vridsløse Straffeanstalt. Han blev hentet i en stor Selvejerautomobil og ført til København." (Fyens Stiftstidende, 1917)

"Han blev en mager og distingveret gammel Herre, Læberne var smalle, det før saa fulde Hovede indskrumpet og tørt med en rynket og gullig Ansigtshud, hvori hans smaa, brune Øjne skød hvasse Glimt." (Forfatter Andreas Vinding, 1942)

"P.A. Alberti er i Morges død paa Rigshospitalet, 81 Aar gl. som Følge af de Kvæstelser, han paadrog sig ved i Lørdags at blive paakørt af en Sporvogn." (Bornholms Tidende, 1932)

LEON HOULBY

FANGE	Leon Houlby
FANGE NR.	T.615
FORBRYDELSE	Illegal virksomhed
DOM	3 år
INDSAT I FÆNGSLET	1943-1944

INTRODUKTION

Leon Houlby var uddannet butikssvend, og under besættelsen var han aktiv i den danske modstandsbevægelse. Houlby blev anholdt i maj 1943, og i juli blev han ved tysk krigsret idømt 3 års fængsel for illegal virksomhed. Han afsonede i fængslet i Horsens i en afdeling særligt udvalgt af den tyske besættelsesmagt til danske modstandsfolk. 30. december 1944 lykkedes det Houlby og 14 medfanger at flygte.

FORBRYDELSEN

"Houlby. Afleveret den 18/8 1943 til Fængsel i tre Aar. Forbrydelse: Sabotage, Forbindelse m. Faldskærmsfolk o.a." (Fængselspræsten, 1945)

FLUGTEN

"Ja, og så kom da endelig den 30. december. Alt var klart, rollerne fordelt. Klokken 14.30 skulle vi på gårdtur." (Houlby i ugebladet Hjemmet, 1985)

"Jeg stormede uden våben hen mod den sidste betjent og nåede lige at opfatte, at han trak sin tromlepistol op af hylsteret. Så sprang jeg ret ud i luften, lige hen imod ham. Jeg ramte ham, han knaldede ind mod muren, hvorved han brækkede armen, mens jeg selv rev hånden til blods i faldet. Hurtigt snuppede jeg pistolen, og sluttede mig til de andre. Stigen blev sænket ned til os. Den knagede og gav sig. Jeg nåede op på murkanten som den næstsidste og sprang. Alle 15 mand kom over, og vi styrtede ud mod den ventende lastbil." (Houlby i ugebladet Hjemmet, 1985)

ILLEGALE FOTOGRAFIER

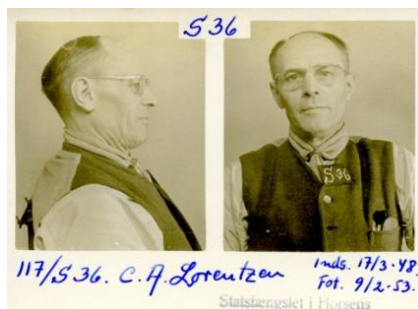
Under et besøg i fængslet lykkedes det Leon Houlbys mor at smugle et lille Minox kamera og to film ind til sin søn. Houlby og de andre modstandsfolk tog ubemærket 10 fotografier af deres dagligdag i fængslet ved at gemme kameraet bag et lommetørklæde med et lille hul til linsen.

"Min far eller en af hans kammerater holdt apparatet op foran næsen og skjult bag et lommetørklæde med hul til linsen, lykkes det at optage flere billeder i fængslet." (Aksel Houlby, søn af Leon Houlby, 2016)

"Billederne har min far altid haft i et album, og de er blevet vist til familie og venner, og det lille kamera havde jeg og mine søskende som børn og legede med det." (Aksel Houlby, søn af Leon Houlby, 2016)

LIVET EFTER FÆNGSLET

Leon Houlby fortalte ofte om sine oplevelser i fængslet under 2.verdenskrig til venner og familie. Han udtalte sig også i artikler og tv-indslag. I 1994 døde Houlby i en alder af 72 år.

CARL LORENTZEN

FANGE	Carl Lorentzen
FANGE NR.	S.36
FORBRYDELSE	Illegal virksomhed
DOM	Sikkerhedsforvaring
INDSAT I FÆNGSLET	1948-1958

INTRODUKTION

Carl Lorentzen var 8 år, da han kom på børnehjemmet Godthaab. Da han var 15 år, fik han sin første dom for tyveri. Efter den fulgte flere domme. Da Lorentzen i 1948 kom til fængslet i Horsens, var det med en tidsbestemt sikkerhedsforvaringsdom, fordi dommeren mente, at Lorentzen var "uforbederlig". Lorentzen sad sammenlagt 37½ år i fængsler og arresthuse fra de sene teenageår, til han døde i en alder af 61 år.

SIKKERHEDSFORVARING

I 1948 fik Carl Lorentzen en sikkerhedsforvaringsdom uden slutdato. Begrundelsen var, at han blev anset som uforbederlig pga. sine gentagne domme. Fanger med denne type dom fik et S foran deres fangenummer. Deres opførsel, flid ved arbejde, mulighed for prøveløsladelse m.m. blev bedømt på månedlige funktionærmøder. Lorentzen blev prøveløsladt i 1954, men han blev genindsat i 1956 pga. tyveri.

"Alle Illusionerne brast ved oplæsningen i Retten af Sikkerhedsforvaringsdommen. At høre den saa kortfattet som den er og saa grufuld Menneskeudslettende: *Personen – bør at tages i Sikkerhedsforvaring!*" (Lorentzen, 1954)

"§1: Ved Indsættelsen anbringes Fangen i Enrum. Han bades, iføres den reglementerede Dragt, undersøges af Lægen og gøres bekendt med de for hans Behandling gældende Bestemmelser, herunder særlig Opholdets ubestemte Varighed." (Reglement for mandlige Sikkerhedsforvaringsfanger, 1936)

"Dagene siden I rejste er gaaet saa slidsomt, jeg kan ikke rigtig finde noget af Værdi i Tilværelsen her. Der er ikke Mod eller Nerve mere til at tage Livet under denne golde idiotiske Form." (Lorentzen, 1954)

"Fangen giver ofte udtryk for, at det ubestemte ophold i sikkerhedsforvaring virker næsten uudholdeligt på ham." (Inspektøren, 1950)

FÆNGSELSLIV

Carl Lorentzen var en flittig brevsriver, da han sad i fængsel, og derfor ved vi meget om hans fængselsliv. I brevene beskriver Lorentzen den ensformige hverdag, der af og til blev afløst af særlige begivenheder som f.eks. skak- og bordtennisturneringer med deltagelse af folk udefra.

"Til daglig oplever [jeg] nøjagtig det samme eller rettere ingen Ting, ser de samme dødkedelige Ansigter, hører de sammen intetsigende Replikker. Her er for megen Tværhed for lidt Liv – intet lykkes her." (Lorentzen, 1954)

"I Øjeblikket raabes der højt og hysterisk ude paa Gangen. Hvis Du hørte Raabene, saa vilde Du opfatte Aarsagen som Trusel paa Livet eller noget i den Retning, medens det hele blot er Skændsmaal mellem 3-4 Psykopatforvarede om en Bagatel." (Lorentzen, 1953)

CELLEN

Carl Lorentzen var ofte i sin celle i fritiden. Inspektøren noterede f.eks. i 1950, at "hans mange fritidssysler medfører, at han for en stor del opholder sig i sin celle". Cellen havde Lorentzen bl.a. indrettet med et spisebord med en hvid dug samt to skabe, som han selv havde bygget.

"Den bedste Tid jeg har er Aftenerne her i mit Rum alene med mine private Sysler." (Lorentzen, 1954)

"Lige nu har jeg maatte hænge et af mine Tæpper for Vinduet, det er knugende koldt udenfor og Vinden staar paa hos mig. Jeg opdagede det først da jeg begyndte at fryse nedad Benene, saa maatte jeg ha' fat i Hammer og Søm. Tæppet luner." (Lorentzen, 1954)

MEDFANGERNE

Carl Lorentzen havde kun få venner blandt medfangerne. Han fortæller, at han forsøgte at komme i kontakt med flere af dem, men at han ofte blev mødt med "misundelse og hadskhed". Med de få venner, Lorentzen havde, fejrede han højtiderne, og om søndagen drak de kaffe og spiste franskbrød.

"Een gang om Dagen, enten Middag eller Aften, drikker W og jeg Kaffe sammen (Søndag Morgen tillader vi os den "Ekstravagance" at købe et 47 Øres Franskbrød til Kaffen i Stedet for det obligate Sigtebrød)." (Lorentzen, 1953)

"Han optræder blandt medfangerne med en vis arrogance og selvsikkerhed og vil gerne gøre sig bemærket og vække beundring. På flere af medfangerne virker hans pralerier om hans virksomhed som stortyv dog sikkert trættende og irriterende." (Inspektøren, 1950)

"Jeg er stort set upopulær her i denne ulykkelige lille Verden." (Lorentzen, 1954)

FRITID

Carl Lorentzen havde mange fritidsinteresser. Han tegnede, malede, broderede og snittede figurer i træ. Derudover skrev han breve, læste bøger og samlede på frimærker. Lorentzen var aktiv i fængslets skakklub, hvor han deltog i skakturneringer og klubbens årlige lotteri. Han var også glad for bordtennis og spillede bl.a. sammen med en af betjentene.

"Bordtennis er det Spil jeg synes bedst om. Der kræves et godt Øje, en lynhurtig Opfattelse og Reaktionsevne." (Lorentzen, 1953)

"De fleste undrer sig over at jeg kan holde til det, men jeg er som en 17aarig, jeg mærker ikke Træthed, Hjerte og Lunger er i Orden." (Lorentzen, 1953)

"Der er een Ting til jeg er forgabt i – det er Dickens – jeg har jo for mange Aar siden læst alt af ham, men en virkelig Dickens-Elsker bliver aldrig færdig m. hans Bøger." (Lorentzen, 1953)

"I Aftes var jeg haardt "spændt for" [ved] Skakklubbens aarlige Lotteri. Jeg stod for Opraabningen af Numrene og Udleveringen af Gevinsterne, det sidste meget opmuntrende, for der var Ansigter, der umiskendeligt røbede ægte Glæde." (Lorentzen, 1953)

"Fangen har mange fritidsinteresser, bl.a. skak, esperanto, filateli og tegning og maling. Han er endvidere meget belæst og er godt inde i den mere lødige litteratur, det kan eksempelvis nævnes, at han er en meget stor Dickensbeundrer." (Inspektøren, 1950)

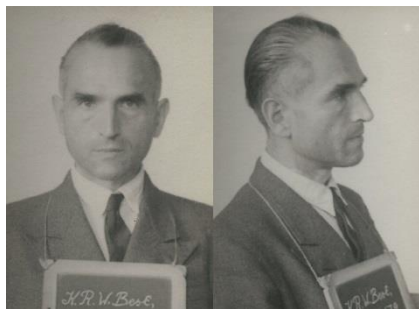
BREVSKRIVNING

Carl Lorentzen skrev mange breve til familien Engelhardt, mens han sad i fængsel. Hr. Engelhardt var Lorentzens advokat og værge. Brevene bærer præg af, at Lorentzen var ensom, og at det var et højdepunkt i hverdagen, når han modtog et brev fra familien Engelhardt. Lorentzen var også en ivrig esperantist og udvekslede breve med folk fra store dele af verden.

KUNSTEN

Carl Lorentzen var kunstner, og mens han sad i fængsel, afprøvede han flere kunstneriske udtryksformer. Han tegnede, malede, lavede figurer i papmache, snittede skakbrikker i træ og meget mere. Motiverne på tegningerne var ofte scener fra Lorentzens eget liv, f.eks. anholdelser, flugtforsøg og barndoms minder. Mange af de ting, Lorentzen lavede, gav han væk som gaver til familie og venner.

Carl Lorentzen holdt af at spille skak. Han spillede bl.a. korrespondanceskak med sin værge. Lorentzen var god til at snitte figurer i træ, og mens han sad i fængsel, snittede han bl.a. to sæt skakbrikker. Derefter malede han dem, så der var et rødt og et grønt sæt. Brikkerne var en gave til hans værge.

WERNER BEST

FANGE	Werner Best
FANGE NR.	B.450
FORBRYDELSE	Godkendelse af den tyske antisabotage
DOM	12 år
INDSAT I FÆNGSLET	1950-1951

INTRODUKTION

Werner Best var tysk rigsbefuldmægtiget i Danmark fra 1942 indtil befrielsen i 1945. Han sad efter krigen varetægtsfængslet i Kastellet og Vestre Fængsel. I 1948 fik han i Københavns Byret en dødsstraf, som Højesteret i 1950 ændrede til 12 års fængsel. Dommen skulle afsnes i Horsens, og herfra blev han i 1951 benådet og udvist. Best arbejdede som juridisk rådgiver i Tyskland, indtil han gik på pension.

TIDEN I DANMARK

Werner Best fungerede som leder af den tyske besættelsesmagt i Danmark fra 1942 til kapitulationen i maj 1945. I Højesteret fik Best sin endelige dom på 12 års fængsel, som han skulle afsone i Horsens. Under afsoningen arbejdede han med arkivarbejde. Fritiden brugte han bl.a. på at læse, skrive, spille skak og dyrke gymnastik. Best blev løsladt ved den dansk-tyske grænse natten til den 29. august 1951.

FIRE ÅR I ENECELLE

Werner Best blev anholdt i maj 1945. Han blev varetægtsfængslet og sad først i Kastellet og derefter i Vestre Fængsel. Han sad i isolation 4 ud af de 5 år, det tog, før han fik sin dom i marts 1950. De mange år i isolation var en stor psykisk belastning for Best, hvilket prægede det efterfølgende ophold i fængslet i Horsens.

”Han har ganske vist lidt ganske overordentlig meget ved nu i en årrække – 4 år – at have siddet i enecelle foruden 1 år, hvor han har haft adgang til at tale med andre.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsnet, 1950)

”De 4 års ophold i enecelle, er gået ham på nerverne. I en periode mener han at have været ganske ude af sig selv; i denne periode skrev han nogle efter hans egen mening ganske meningsløse og barokke breve til hustruen.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsnet, 1950)

”Når han er inde i cellen, har han ofte angstanfald, føler sig deprimeret og trykket og er nået til den overbevisning, at han vil være i stand til at tåle en hvilken som helst ulempe, når blot han kunne få kontakt med andre mennesker.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsnet, 1950)

FORBRYDELSEN OG DOMMEN

”Højesteretssagen mod Best, Bovensiepen og Pancke indledt i dag.” (Aalborg Stiftstidende, 1950)

”Thi kendes for Ret:

Landsrettens dom bør, så vidt påanket er, ved magt at stande, dog at straffen for tiltalte Karl Rudolf Werner Best fastsættes til fængsel i 12 år, hvoraf 4 år anses udstået.” (Best-Sagen, 1950)

”Forbrydelse:

Overtr. Af strfl. § 237, jfr. til dels § 21, og § 183, I og II, jfr. lov nr. 395 af 12/7 1946 § 1 og § 3, I og II ved i tiden fra den 10. januar 1944 til april 1945 i sin egenskab af det tyske riges befuldmægtigede her i landet at have godkendt den af besættelsesmagten forøvede antisabotage, [og] der i alt ved sprængninger m.v. foretaget ødelæggelser af dansk ejendom til en samlet værdi af kr. 84.184.571, ligesom der blev dræbt 52 danske statsborgere.” (Stambog, 1950)

”Der er så betydelige nervøse forstyrrelser, at man må forudse, at en langvarig strafafsoning vil medføre ikke helt ubetydelige ulemper for undersøgte.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsenet, 1950)

”På naturlig måde er han ulykkelig over tanken om, at konen sidder alene med 5 børn i alderen 18 til 8 år og lever af familiens hjælp. Han synes, han helt bliver snydt for sine børns barndom, en periode, der aldrig kommer igen.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsenet, 1950)

TIDEN I FÆNGSLET

”Werner Best indsat i Horsens Statsfængsel.” (Jyllands-Posten, 1950)

”Tysk krigsforbryder.

BEST, Karl Rudolf Werner

Fængsel i 12 år

Indsat i Horsens d. 1/6 1950 fra København.

Københavns byret d. 20/9 1948. Livsstraf.

Østre landsret d. 18/7 1949. 5 år.

Højesteret d. 17/3 1950. 12 år.” (Stamrulle, 1950)

”Virker meget tilknappet og afmålt - svarer dog høfligt, om end kort og koncist, på de stillede spm. – i fritiden meget optaget af filosofistudium – Siger, at han gerne vil deltage i så meget som muligt for at adsprede tankerne.” (Stambog, 1950)

”Fangen, der arbejder for landsarkivet i Åbenrå, udfører sit arbejde med omhu og tilsyneladende også med interesse.” (Bedømmelse, 1950)

”En meget høflig og flink fg, men han virker noget nervøs når man kommer ind i cellen til ham, så farer han rundt på gulvet indtil man begynder at tale med ham.” (Bedømmelse, 1950)

”Jeg tror de andre tyskere her i cellen har en god indflydelse på ham, han er meget renlig og proper. Han deltager gerne i al slags underholdning.” (Bedømmelse, 1950)

”Undertegnede har d.d. overværet besøg mellem B.450 og en bekendt af denne. Besøget varede ½ time. Der blev spist frugt og chokolade.” (Rapport, 1950)

”Han lider meget ved, at han i virkeligheden kun har kontakt med de andre de to gange en halv time, han er på gårdtur, og når han er til skole eller underholdning.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsenet, 1950)

”Dr. Best beklager sig over, at han sover dårligt, ligger og spekulerer, ligesom han dag og nat er præget af en depressiv følelse.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsnet, 1950)

”Han føler sig overbevist om, at hvis han ret længe yderligere skal være, hvad han kalder, i denne ”levende begravelse”, vil han ikke bagefter blive i stand til at genoptage et eller andet arbejde.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsnet, 1950)

”Til Overlæreren.

Jeg beder om bekendtgørelse, at den tyske literatúraften ikke finder sted fredag, den 15. december, fordi flertallet af deltagerne vil bruge denne aften til at skrive deres julebreve. W Best. B 450.” (Best, 1950)

”Kære overlærer!

Jeg har i går talt med B.450, der nærmere har udviklet for sig sine planer om at give russisk undervisning. Han siger, det drejer sig om c.11 mand.” (Inspektøren, 1951)

”Fanger udfører et nydeligt arbejde; han er meget omhyggelig, men energi er ikke hans force. Som regel er der private breve på hans bord, når man kommer og tilser ham.” (Bedømmelse, 1951)

BENÅDET OG UDVIST

”Det må anses for ret sandsynligt, at den betydelige psykiske belastning, straffafsoningen er for denne følsomme mand, vil kunne give meget langvarige eftervirkninger.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsnet, 1950)

”Jeg er tilbøjelig til at tilråde, at man undersøger mulighederne for at gennemføre en benådning indenfor en overskuelig tid.” (Overlæge Stürup, Fængselsvæsnet, 1950)

”I tilslutning til funktionærmødet skal jeg indstille, at der snarest søges udvirket benådning af den pågældende fange mod udvisning af riget.” (Inspektøren, 1951)

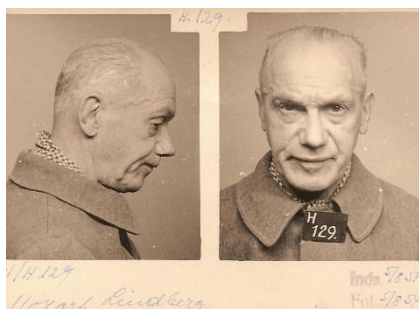
”Løsladelsen sker, efter at Dr. Best har afsonet Halvdelen af den idømte Straf, en Fremgangsmåde, der har været almindelig over for Forbrydere af den Art.” (Horsens Folkeblad, 1951)

”Dr. Best udvist af Danmark i Nat – Løsladt fra Horsens Statsfængsel Kl. 23 i Aftes og ført til Grænsen under skarp Politibevogtning.” (Horsens Folkeblad, 1951)

”Ordren til Fængselsinspektør Worm kom saa sent i Forhold til det Tidspunkt, paa hvilket Løsladelsen skulde ske, at Dr. Best kun lige netop naaede at iføre sig civilt Tøj og pakke sine Sager, før Bilen, der skulde føre ham bort, holdt for Døren.” (Horsens Folkeblad, 1951)

BREVKNIV

Werner Best snittede en kniv, da han sad varetægtsfængslet. Han brugte et barberblad, en ragekniv og en neglefil, og polerede den i Nivea Creme. Best gav kniven til en dansk kvindelig tolk: ”Man ser at der må være brugt uendelig mange timer på den, og hvorfor netop jeg har fået den af Dr. Best er mig ikke ganske klart. Jeg kan tænke mig, at han måske var rørt over et ungt menneskes interesse for ham.”

MOZART LINDBERG

FANGE	Mozart Lindberg
FANGE NR.	H.129
FORBRYDELSE	Kidnapning
DOM	Psykopatforvaring
INDSAT I FÆNGSLET	1954-1963

INTRODUKTION

Mozart Lindberg sad sammenlagt tæt på 60 år i fængsel. Han fik sin første fængselsstraf i 1901, da han var 20 år, og han blev løsladt i 1963, da han var 82 år. Mens Lindberg brugte sit liv på afsoning, oplevede verden uden for murene ting som: to verdenskrige, kvinders valgret i Danmark og afskaffelse af korporlig afstraffelse samt opfindelsen af penicillin, fjernsynet og rumraketter.

UNGDOM

Mozart Lindberg blev født i 1881. Han kom i tjenerlære, men inden han fyldte 20 år, var han to gange blevet straffet med 20 slag rotting for tyveri og bedrageri. Han fik sin første fængselsdom i 1901: 3 års forbedringshus i Vridsløselille. En dom som blev afsonet i isolation. Han blev løsladt 2/9 1903.

1903: NY FORBRYDELSE

Mozart Lindberg blev, få dage efter sin løsladelse, anholdt for forsøg på røveri og mord. Lindberg havde købt en økse og lejet et værelse på Hotel Kongen af Danmark. Han lokkede portieren med op på sit værelse, hvor Lindberg slog ham tre gange i hovedet med øksen. Portieren fik ingen varige skader.

”Da jeg ikke turde fortælle at det var i Sindsforvirring jeg havde slaaet paa Portieren saa fortalte jeg til Politiet, at jeg var Anarkist, og at det var røverisk Overfald.” (Lindberg, 1962)

”Saa blev jeg den 29. December 1903 idømt 16 Aars Tugthus for Forsøg paa Drab og Røveri. Jeg turde ikke at appellere af Frygt for at komme paa et Sindssygehospital som var noget af det frygteligste paa den Tid.” (Lindberg, 1962)

”Jeg sad i 2 Aar i en lille Celle og blev grebet af Fængselspsykose som udviklede sig til Sindsforvirring den Dag jeg blev løsladt. I den Tilstand købte jeg en økse til 1 kr. 25 Øre.” (Lindberg, 1962)

”Hotel- Dramaet. Mozart Lindbergs Forklaringer. Hans Forstand skal undersøges.” (Aarhus Stiftstidende, 1903)

1904: DISCIPLINÆRSTRAF

Mozart Lindberg viste efter tre uger i Horsens tegn på sindssyge. Han blev derfor indlagt på fængslets sygehus. Hans overdrevne opførsel og gode søvn vakte mistanke om simulering hos læge Vinde. Medfanger fortalte, at Lindbergs plan var at blive indlagt på en sindssygeanstalt, så han kunne flygte.

”At Fangen næppe vil ophøre med at spille sindssyg, før han mærker, at det drager Prygl efter sig.” (Lægen, 1904)

”Medens der ikke kan være Tvivl om, at Fangen simulerer Sindssygdom, og han samtidig maa erkendes at være et for Fængslets Funktionærer ikke ufarligt Individ, bør han tildeles en tilstrækkelig følelig disciplinær Straf. [Derfor] indstilles han til en Straf af 15-18 Slag Kat.” (Forhørsprotokollen 1904)

1904: GROFT BRUD PÅ FÆNGSELSORDENEN

Mozart Lindberg simulerede ifølge forhørsprotokollen igen. Han blev pakket i et tæppe og båret på sygehuset. Han fik et bad og kom i sikringscelle. Man mente, at Lindbergs opførsel var et groft brud på fængselsordenen, og han fik en straf på 9 slag rotting. Lægen havde ingen indvendinger til straffen.

”Idet han havde stillet sin Seng i Natcellen paa den ene Ende, revet Hul på sin Madrats, kradset sig paa Laar, Bryst og Skuldre, oversmurt sit Ansigt og Legeme med sine Fækalier samt sammensnoet lidt Spild og bundet det om sin Hals, blev [Nr. 19]for disse Overtrædelser ikendt en Straf af 9 Slag Rotting.” (Beretning, 1904-1905)

Den kolde jomfru

Den kolde jomfru var øgenavnet for den pæl, fangerne blev bundet til, når de skulle straffes med kat, tamp eller rotting. Strafferedskaberne blev lagt i saltlage før brug. De første år efter fængslets åbning var pælen i brug 5-9 gange årligt. Derefter oftest et par gange årligt. Lindberg fik i alt 4 korporlige straffe, før strafformen blev afskaffet i 1920.

1908: FLUGTFORSØG

Mozart Lindberg var vred og ville flygte, fordi han ikke måtte arbejde udendørs. Han planlagde omhyggeligt sin flugt. Han skaffede værktøj, flettede et tov af tråde fra væveriet og syede et jakkesæt som forklædning. Han lavede en stige af drivremme, snor, ståltråd, trælister og otte pinde. På stigen fastsatte han en krog af bukket rundjern. Med et hjemmelavet borsving borede han huller i et loftsbræt i cellen, så han kunne flygte gennem etageadskillelsen og kravle ud på taget. Han blev opdaget af en nattevagt på vej over ringmuren. Som straf fik Lindberg 15 slag kat, og han blev nedsat til tvangsstadiets 1. klasse i et år.

”Lige over Porten til Baggården, hang en slags Stige, som var lavet af en af de til Væven hørende Slagremme, der paa forskellige Steder var gennemboret og forsynet med Træpinde, der var stukket gennem Hullerne.” (Forhørsprotokol, 1908)

”Øverst var der befæstet en Jærnkrog(Kontravægten), som også er taget fra en Væv.” (Forhørsprotokol, 1908)

”Man[saa]at Sengen var stillet paa Højkant, og at der i Loftet var et stort firkantet Hul, idet Gibsdækket ved et eller andet borende Instrument omhyggelig var fjernet. Ligeledes var Gulvbrædderne i Loftet over Gibsdækket gennemborede.” (Forhørsprotokol, 1908)

”Naar Fangen ikke er Skræder af Profession, maa Tøjet siges at være syet med stor Dygtighed.” (Forhørsprotokol, 1908)

”Han havde endvidere forarbejdet sig en Sportshue, og hvis det var lykkedes Fangen at komme udenfor Ringmuren vilde han godt have kunnet gaa i dette Tøj uden at vække Opsigt.” (Forhørsprotokol, 1908)

"Siden sin Paagribelse har Fangen stadig været støjende og voldsom. Da han ikke vilde forholde sig roligt lod Inspektøren ham iføre Spændetrøje, og først nu er han faldet noget til Ro." (Forhørsprotokol, 1908)

"Stærkt optaget af Lyst til at erhverve sig herostratisk Berømmelse (ved Jens Nielsen som Forbillede) ved at begaa en eller anden Forbrydelse her i Anstalten." (Læge Vinde, 1908)

Klassesystem

Afsoningen i fængslet var inddelt i stadier og klasser. Når fangen ankom, startede han på laveste stadie, og efterhånden som afsoningen skred frem, rykkede han op. Højere stadie og klasse betød flere privilegier. Nedrykning til en lavere klasse med tab af privilegier til følge blev brugt som disciplinærstraf.

1913: DISCIPLINÆRSTRAF

Mozart Lindberg klagede, når han var utilfreds. Klagerne kunne have negative konsekvenser for ham.

"Uberettiget Klage og uberettiget Beskyldning mod Økonomiforvalteren: Nedsat fra 5. til 1. Klasse." (Fangesag, 1921)

1920: LØSLADT

"Han løslodes den 20. Januar 1920. Hans Opførsel var i høj grad utilfredsstillende. Han ansaas ved Løsladelsen for upaavirket af Straffen." (Inspektør Wandall, 1921)

1922: NY DOM

Mozart Lindberg tog efter sin løsladelse til udlandet. Han forsøgte sig i både Canada og England, men begge ophold endte med udvisning. Tilbage i København blev han efter kort tid anholdt. I starten af 1922 faldt dommen: 16 års tugthus for omfattende tyverier og røveriforsøg.

"Beskrivelse af Forbrydelsen:

- 1) Indbrud. Møbler f. 5000kr
- 2) Ligeledes til 6000kr
- 3) Taske til 40 kr. fra Pulterkammer
- 4) Stj. 1 Cycle
- 5) Indbrud Bohave værdi 4000kr. 1 Cycle.
- 6) Forsøgt at bedøve en Arkitekt m Hustru for at begaa Røveri, idet han lokkede Meddomfældte til at komme Veronal i deres Kaffe.
- 7) Natten til 9/6 21 forøvede Vold mod 2 enlige Damer, til hvis Lejlighed han ved hjælp af Meddomfældte, der i den Anledn. havde ladet sig fæste hos dem, skaffede sig Adgang for at begaa Røveri." (Stambog 1921-1923)

1922: USKYLDIG?

Mozart Lindberg hævdede, at han var uskyldigt dømt. Gerningsmanden var ifølge Lindberg en anden. Han skrev klager og breve til myndighederne for at få sagen genoptaget.

"16/9 22: Begæring fra Fangen Om Sagens Genoptagelse.

Hævder at han er ganske uskyldig i Kapitalforbrydelserne – det er noget Olga [meddomfældte] har lavet sammen med en anden Kæreste for at faa ham af Vejen.

13/10 22: Sagen afvist." (Stambog, 1921-1923)

1927: FLUGTFORSØG

Direktoratet for fængselsvæsenet meddelte Mozart Lindberg, at han ikke ville få omstødt sin dom. Han besluttede sig derfor for at flygte. Lindberg lavede en rebstige af sammenknyttet sejlgarn og optændingsbrænde, og han brugte en ildrager som muranker. Trælisten og tovet var også en del af flugtplanen. Han stjal en jakke til forklædning fra en medfange. Lindberg brød gennem muren i depotet, hvor han arbejdede, men flugten mislykkedes, da enden af rebstigen ramte imod overbetjentkontorets vindue og alarmerede personalet.

”Selve Forberedelserne til Undvigelsen erklærer Fangen først at have truffet samme Dag, som Undvigelsen fandt sted, idet han paastaar i Løbet af nogle Timer ret let at have gennembrudt Muren.” (Forhørsprotokol, 1928)

”Fg. Nr. 15 forklarede, at han mente at have udstaaet den Straf han var skyldig til, og at han derfor, da han forgæves havde forsøgt at faa Sagen genoptaget, nu havde besluttet sig til om muligt at flygte fra Resten af Straffen.” (Forhørsprotokol, 1928)

”Angaaende den fundne Jakke af blaat Maskintøj forklarer han, at den havde han set Lejlighed til at tilvende sig samme Dag, da han paa Gangen mødte en Fg. fra 12. Afd, som kom slæbende med en Bunke af disse Jakker.” (Forhørsprotokol, 1928)

”Den til Undvigelsesforsøget benyttede Rebstige havde han lavet i Løbet af de sidste Par Maaneder, idet han gemte Sejlgarnet, efterhaanden som han flettede det sammen, inde bag Skærmen omkring Sovecellegangens Kakkelovn.” (Forhørsprotokol, 1928)

”Der ikendtes herefter Fange Nr. 15 en Straf af Straffecelle i 2X5 Dage paa Vand og Brød samt Nedsættelse paa 1. Klasse med Gennemgang af 2. klasse.” (Forhørsprotokol, 1928)

1937: GEDHUS

Mozart Lindberg blev to gange sendt til fangekolonien Gedhus, hvor fangerne opdyrkede heden omkring Karup og Herning. Hver sommer var et hold på 15-20 fanger af sted. Det hårde udendørsarbejde, og den større frihed, skulle forberede fangerne på deres løsladelsesdag.

1937: OPTAGELSESHJEM

Mozart Lindberg kom på optagelseshjemmet Lyng. Her var der friere rammer, så fangerne kunne vænne sig til livet efter løsladelsen. Men der var også regler. Fangerne havde arbejdspligt, og breve og bøger var underlagt censur. Spiritus var forbudt, og fangerne måtte kun forlade stedet med tilladelse. Lindberg blev løsladt i 1938.

1938: KIDNAPNING

Mozart Lindberg mente, at han var uskyldigt dømt i 1922, og han sagde selv, at det var grunden til, at han sammen med medhjælpere i 1938 kidnappede pastor Philipsen i en kassebil. Philipsen blev hurtigt fundet og reddet af politiet, og Lindberg blev anholdt.

”Forsøg paa Røveri af særlig farlig Karakter v. under falske Foregivender og i den Hensigt at skaffe sig Vinding at have lokket Sognepræsten i Gram, Phillipsen, til at køre med sig ud i en nærliggende Skov.” (Fangesag, 1938)

”Han udgav sig som Chef for et internationalt Politikorps, formaaede Præsten til at stige op i en paa et Lastautomobil paamonteret Trækasse, hvorefter han bandt og kneblede Præsten og kørte rundt i 4 Timer, indtil han blev anholdt.” (Fangesag, 1938)

”I 16 Aar skrev jeg til Myndighederne at jeg var uskyldig dømt og hver Gang skrev [de] til mig, at der ikke var fremkommet nyt i Sagen: Derfor besluttede jeg at finde den Mand som udgav sig for min Nabo og faa ham til at afgive en skriftlig Tilstaaelse.” (Lindberg, 1962)

”Manden fandt jeg men havde ingen Beviser imod ham derfor skulle han narres til at afgive en Tilstaaelse. Jeg antog en Præstegaard for bedst egnet; men da jeg ikke kunne forvente Præstens Tilladelse besluttede jeg mig til at holde ham indespærret i en Bil.” (Lindberg, 1962)

”Thi kendes for ret: Tiltalte Mozart Lindberg bør anbringes i Psykopatforvaring.” (Fangesag, 1938)

FRA 1938 TIL 1954

Mozart Lindberg blev indsat på anstalten ved Herstedvester. Han klagede over dommen og over lægerne. Han blev efter trusler mod overlægen overflyttet til sikringsanstalten ved Nykøbing Sjælland, som var et sindssygehospital. Lindberg var fejlplaceret, og i 1954 blev han flyttet til fængslet i Horsens.

”Han mener, at særlig jeg skulde være ude efter at forfølge ham. Samtidig synes det, som om hans reaktioner er ved at blive af mere faretruende karakter.” (Overlægen ved Herstedvester, 1947)

”Da han legemligt er i en god og kraftig tilstand, mener jeg at maatte foreslaa, at man nu sørger at faa forvarede overført til Sikringsanstalten ved Nykøbing Sj.” (Overlægen ved Herstedvester, 1947)

”Han er gået stilfærdig omkring på afdelingen. Han har aldrig sluttet sig til nogen af de andre patienter, idet de allerfleste er sindssyge på en sådan måde, at man ikke kan konversere med dem på almindelig vis.” (Overlægen ved Sikringsanstalten, 1953)

”Der er ingen grund til hans fortsatte ophold i sikringsanstalten, hvis milieu er uegnet og uhensigtsmæssig for ham.” (Overlægen ved Sikringsanstalten, 1953)

1954: PROTEST

Da Mozart Lindberg kom til Horsens, som på dette tidspunkt var et særfængsel for psykopatforvarede, nægtede han at flytte ind på en almindelig afdeling, fordi han ikke ville afsone sammen med psykopater. Man valgte derfor at placere ham på sygeafdelingen, hvor han blev, indtil han blev løsladt.

”Hilser på ham første gang efter overflytningen fra Nykøbing. Han er formel og afmålt, som man kender ham fra tidligere, udtalt paranoid i sin holdning. Er blevet en del ældre og præget af det.” (Overlæge Sachs, 1954)

”At han [Mozart Lindberg] hensidder i en kældercelle efter sit eget udtrykkelige ønske, idet han ønsker at protestere imod at være anbragt i psykopatforvaring.” (Overlæge Sachs, 1954)

1955: VANER

Mozart Lindberg førte et regelmæssigt liv i fængslet. Han skrev klagebreve om sin anbringelse, og hver morgen lavede han gymnastiske øvelser foran det åbne cellevindue. Om sommeren solbadede han, og hver søndag bagte han kage på en hjemmelavet ovn, som han havde lavet af en kogeplade og en kagedåse.

”Dagen går på følgende måde, gymnastik, læsning, skrivning og meget spadseren i cellen. Renlighed med sin person og celle meget god.” (Rapport, 1955)

1955: GANGMAND

Mozart Lindberg arbejdede som gangmand. Han gjorde rent og holdt orden i afdelingen. Hver afdeling havde en gangmand, og det var et eftertragtet job, da det var ret frit. Efter en uenighed med fange H. 302 nægtede Lindberg at arbejde. Han passede i stedet en lille have og skrev sine klagebreve.

”Forvarede var ved at komme op at slås, da han søndag havde lavet kaffe til [sygeafdelingen] hvilket H 302 mener at have eneret på. Det ser ud til, at begge forvarede ikke er til at tale til fornuft, men begge vil se den andens fjernelse som deres mål.” (Overbetjent, 1955)

1956: FOR JURISTER!

Mozart Lindberg fastholdt, at lægerne havde taget fejl, da de anbefalede, at han skulle psykopatforvares. En stor del af hans tid gik med at formulere klager, som han sendte til justitsministeren, Højesteret, Folketinget og forskellige advokater. Han håbede på at få sin dom omstødt.

”Lægerne har, i denne Sag, forøvet uforsvarlig Lægegering og ulovlige Grusomheder og har holdt Lindberg UBERETTIGET i Forvaring i 18 Aar som Psykopat og Sindssyg.” (Lindberg, 1956)

1958: LØSLADELSE?

Mozart Lindberg var 77 år og havde tilbragt de fleste af sine voksne år i fængsel. Han var ved godt helbred, og han kæmpede stadig for en løsladelse. Fængselsystemet var derimod i tvivl om, hvordan Lindberg bedst kom videre efter at have afsonet 20 år for kidnapningen af præsten.

”Man er også inde på den tanke, at det muligvis vil være synd for Mozart Lindberg, om han blev udskrevet, idet et væsentligt livsindhold for ham formentlig er hans kamp for retfærdigheden.” (Funktionærmøde, 1958)

1962: KLAGE

Mozart Lindberg fortsatte med at skrive klager, og han fremsatte erstatningskrav for uberettiget fængsling og tabt arbejdsfortjeneste. Hans store drøm var at bo og arbejde i en udenlandsk storby, og han så sig selv som en hotelmand, der var gået glip af en international karriere.

”Da Retslægeraadet har forhindret Mozart Lindberg i indtjeningsmulighed som højt kvalificeret international Hotelmand saa nedlægges hermed Paastand paa, at Retslægeraadet bliver dømt til at betale en Erstatning paa 350.000 Kroner for navnløse Lidelser i 22 Aar.” (Lindberg, 1962)

1962: UDGANG

Mozart Lindberg fik bevilget ledsaget udgang, og cirka en gang om måneden var han på tur med en

fængselsbetjent. De kørte rundt i omegnen, var på biblioteket eller tog bussen til Aarhus. Betjenten aflagde hver gang rapport om turen. Lindberg holdt meget af turene og opførte sig altid eksemplarisk.

”Udgang til Aarhus, hvor vi ser på juleudstillingerne, samt er inde og se de to store forretninger, ”Salling” og ”Magasin”. Han bad om at måtte blive en time længere, da han gerne ville se alle gadelysene tændt, og det fik han lov til.” (Betjentrapport, 1962)

1963: LYNG

I 1963 skulle Mozart Lindberg prøveløslades. Fængslet mente ikke, at han skulle løslades direkte, men anbefalede et ophold på optagelseshjemmet Lyng. Lindberg var vred over, at det ikke var en betingelsesløs løsladelse, men på Lyng lykkedes Lindbergs drøm, da han fik arbejde på et hotel i Silkeborg.

”Det [er] forsvarligt at anbefale at forvarede udskrives på prøve under forudsætning af, at han anbringes i en institution, hvor man har erfaring i behandling af kriminelle, f.eks. optagelseshjemmet ”Lyng” pr. Stakroge.” (Vestre Landsret, 1963)

”I dag lykkes det så omsider at få M.L. udskrevet [til Lyng].” (Anstaltschef Sachs, 1963)

1964: FRA SILKEBORG TIL AARHUS

Mozart Lindberg fik en kort karriere på hotellet i Silkeborg. De andre ansatte tvang ejeren til at fyre ham. Lindberg flyttede derefter ind på Kirkens Korshærs Herberg i Aarhus, hvor han fortsatte sin regelmæssige levevis. Han boede på herberget, indtil han mødte Frida, som han hurtigt flyttede ind hos.

”Han er præget af de mange års regelbundne og spartanske tilværelse. Han værelse ligner mer end de fleste celler i anstalten en celle; hans påklædning ligner en fangedragt og hans færden er også yderst regelbunden.” (Overlæge Widmer, 1964)

”Mozart er særdeles glad og veltilfreds, ser for første gang ikke fangeagtig ud, men borgerlighygge.” (Overlæge Widmer, 1964)

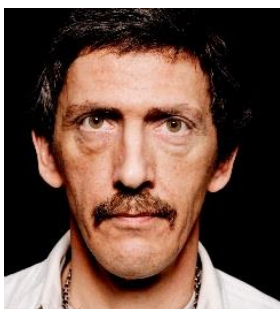
1967: FRI

Mozart Lindberg blev i 1967 definitivt udskrevet fra fængslet. Indtil da havde han været under tilsyn og var jævnligt i kontakt med fængslets personale. Selvom det var vigtigt for Lindberg at blive endeligt udskrevet, ønskede han fortsat at være i kontakt med fængslet og overlæge Sachs.

”Besøgt [Lindberg] og meddelt ham Aarhus byrets kendelse, hvorefter han nu er endelig udskrevet. Som sædvanlig modtager han mig med stor gæstfrihed. Dagen skal fejres. Han byder først på et glas vin og derefter kaffe med likør.” (Forsorgsleder, 1967)

1976: MOZART LINDBERGS DØD

Mozart Lindberg bosatte sig i Sverige efter Fridas død i 1973. Han nåede at bo i Sverige i cirka 3 år, før han døde 5. juli 1976. Han havde tilbragt mere end 60 år i fængsel, og indtil det sidste kørte han erstatningssager mod forskellige myndigheder.

RICKEY IVERSEN

FANGE	Rickey Iversen
FANGE NR.	2781
FORBRYDELSE	Drab
DOM	16 år
INDSAT I FÆNGSLET	1996-2006. Derefter overflyttet til Statsfængslet Vridsløselille

INTRODUKTION

Da Rickey Iversen fik sin dom på 16 år, havde han siddet varetægtsfængslet i fængslets arrestafdeling i de 14 måneder, sagen varede, og en stor del af tiden i isolation. For Iversen betød dommen, at han blev flyttet til en fællesskabsafdeling. Iversen kaldte det "en halv løsladelse". Da fængslet lukkede i 2006, blev Iversen overflyttet til Vridsløselille, hvorfra han blev prøveløsladt i 2008.

FANGEKORET OG KIRKEN

Rickey Iversen om fængelskirken:

"Det var faktisk her jeg tilbragte hver eneste søndag i 10 år, først som almindelig kirkegænger og senere som kirketjener og medlem af kirkekoret. Jeg kunne godt lide at komme her, fordi her var så dejligt stille. Og mange gange sad jeg her også og spillede guitar, for der er en god akustik."

Rickey Iversen om sit arbejde som kirketjener:

"Som kirketjener gjorde jeg rent i kirken. Jeg støvede af, støvsugede, vaskede gulv og sørgede for alterlys, glas til altergang og blomster i vaserne. Og så skulle der dækkes kaffebord ude i Forsamlingshuset. Kirketjenerjobbet var et arbejde, hvor der blev udbetalt løn."

Rickey Iversen om sin yndlingssalme:

"Sig Nærmer Tiden af Steen Steensen Blicher."

Rickey Iversen om gudstjenesterne:

"Der kom måske 10 mennesker til en helt almindelig gudstjeneste. Der var næsten altid så meget ballade i kirken, at man ikke kunne høre, hvad præsten hun sagde. Der sad altid nogen perkere nede på sidste række som skulle sidde og snakke sammen. Præsten hun sagde ikke noget. Øj, hvor var det irriterende. Vi kunne ikke høre, hvad hun sagde, og hun kunne ikke høre, hvad vi sang. Det var respektløst."

Rickey Iversen om fangekoret:

"Der sker ikke så forfærdelig meget, når man sidder i fængsel, og korsamlingerne med Ingeborg og den ugentlige gudstjeneste var et befriende afbræk i den daglige trummerum. Det var alle mulige, der sang i koret. Jeg tror ikke, at der var nogen, der kom der på grund af deres tro. De kom der, fordi de havde lyst til at synge." (Iversen, 2010)

"Kirkekoret mødets mindst to gange om ugen. Hver fredag til prøver, og tit var der ekstra prøver op til søndagen, og så sang man til gudstjenesterne. Hver gang et par timer." (Iversen, 2010)

"Ingeborg [korleder og organist] har betydet alt. Det er Ingeborgs fortjeneste at kirken og koret har fungeret i de sidste 30 år." (Iversen, 2010)

"I koret og kirken er der plads og rum. Og man får lov til at være i fred. Det giver fred i sjælen. Man kommer ligesom værdigt gennem opholdet." (Iversen, 2012)

Rickey Iversen om ærmestrygebrættet:

"Jeg tror det er sundt at skulle stå nybarberet og pæn i tøjet i kirken hver søndag morgen. Det er med til at holde en oppe." (Iversen, 2006)

INSTRUMENTBYGGERI

"Jeg får en dejlig ro indeni, når jeg bygger instrumenter. Det er præcisionsarbejde, som skal passe på millimeter. Det kræver ro og tid. Når jeg arbejder med træet er det, som jeg slet ikke er herinde." (Iversen, 2006)

Rickey Iversen indgik et væddemål med en medfange om, hvorvidt han kunne bygge en cello:

"Jeg anede ikke, hvad en cello var. Men tiden går godt, når man har noget at rive i. Det er det det drejer sig om: at få tiden til at gå." (Iversen, 2012)

"Det tog nogen år at komme i gang [med instrumentbyggeriet], for det tager tid, især som ny fange at finde smuthullerne, og at finde ud af hvordan man får fat i tingene, også at opbygge et tillidsforhold til betjentene. Der er jo sådan set mistillid gennem hele afsoningen, men der bliver så mindre, jo længere tid der går. Ingeborg har skaffet det meste - både litteratur og materialer. Det første jeg lavede var celloen. Det tog to år og 3500 timer." (Iversen, 2010)

Rickey Iversen om at bygge en violin:

"Den er så lille, og den kan jeg sidde i cellen og snitte i. Når det går godt, kan man sidde og glemme tiden."

Rickey Iversen om værktøjskassen:

"Værktøjskassen lavede jeg nede ved Friis, og der skulle være lås på, fordi jeg havde værktøjet udleveret på afdelingen, og når jeg ikke brugte værktøjet, så skulle det være låst inde i kassen. I starten så stod den inde på kontorerne, men så blev de trætte af, at jeg kom rendende hele tiden, så sagde de: 'Tag din kasse med, og sørg for at den er låst, når du ikke er på din celle.'"

Rickey Iversen om værktøjskassens indhold:

"Der er den der stol til en cello, som jeg fik af Benny Frankfurt nede i Vejle. Jeg skulle have noget at kigge efter. Og så er der værktøj: stemmejern med forskellige klinger, man kan skifte ud, og så er der to små knive, til at skære udhulninger ud med, og så er der det her lille stemmejern til kantlister i violinen, og så er der nogle reservestrengene til en cello."

Rickey Iversen om værktøjet:

"Normalt så må du slet ikke have det værktøj der i et fængsel. Jeg lavede det i smug, og jeg havde det i smug, men så som sagt, da der kom tv-hold på, da var jeg jo næsten nødt til at finde det frem, og så blev det lige så stille accepteret. Det gav jo også fængslet et godt ry jo."

ARBEJDE

Rickey Iversen om at arbejde hos maleren og dekorere cellegange:

"Alle afdelingerne har forskellige motiver. Jeg fandt motiverne til vægmalerierne i bøger, som jeg lånte på biblioteket. Noget er overført til væggen med en overhead, og noget er malet i frihånd."

"Her [hos maleren] var jeg i to år, og så kom jeg op til smeden. Noget [malerarbejde] er lavet med overhead, og noget er lavet i frihånd. Det blev Spirillen, fordi det passede til klientellet." (Iversen, 2010)

Rickey Iversen om at drille en medfange:

"Det var [navn], som sad derinde, og jeg malede dragens øje rødt. Og så siger han til mig: "Hvorfor skal min drage have røde øjne", og så siger jeg, "det har personalet bedt mig om, fordi du er flugtfarlig. De vil holde særligt øje med dig, når dragen har røde øjne." Og han fangede den ikke lige med det samme. Han gik da og troede på det i mange dage."

Rickey Iversen om at arbejde hos smeden og lave et nyt spir til fængslet:

"Det faldt ned i en efterårsstorm, jeg tror, at det var i 1999. Jeg har ikke prøvet at lave noget lignende før, men jeg fik et kursus her i smedjen af smeden. Det tog vel et par måneder at lave det. Jeg havde det gamle spir at kigge efter. Men mange ting manglede, fordi det var rustet væk, og så måtte jeg gætte mig til resten." (Iversen, 2010)

Rickey Iversen om at arbejde i økonomisedkeriet og lave celledørene:

"Der er mange spejle. Og nogen lavede jeg med en lille hylde hængende til dem der havde fugl, fordi så kunne fuglen sidde og spejle sig."

FORHOLDET TIL ANDRE I FÆNGSLET

"På de fleste celler, der står altid et spejl [på bordet], så når du ligger der [på sengen], så kan du se hvaffor en idiot der kommer ind ad døren. For hvis de forsigtigt åbner døren for at slå dig i hovedet, så kan du nå at se dem i spejlet." (Iversen, 2010)

Rickey Iversen om en gruppe fængselsbetjente:

"Der var en gruppe på ca. 10 betjente, der behandlede os som skidt. De troede, at de var her for personligt at straffe os. De så ned på os. De talte til os, som var vi børn. Det var kæft, trit og retning. Selvom vi klagede og klagede, så hjalp det intet."

Rickey Iversen om trusler:

"Da jeg var talsmand, udtalte jeg til en avis, at jeg frygtede, at nogle af de indsatte i desperation ville tage sagen i egen hånd. Vi havde jo før set overfald, hvor betjente fik en afklapsning af hætteklædte mænd."

Rickey Iversen om god ven og medfange og deres pauserum i økonomisedkeriet:

"Kaffestuen er herhenne. Det er vores egen parabol [et plastickrus]. Det var når man kedede sig. Og vi havde også mobiltelefoner i træ, og så kunne man så sidde og snakke i dem. Og så er det jo også nødvendigt at have en parabol, når tiden den bliver lang. Man kunne godt sidde her en uge - fjorten dage, når der ikke var noget at lave."

Rickey Iversen om hvordan fangerne i økonomisnedkeriet reagerede efter nedlæggelsen af den rolige afd. 5 for langtidsfanger:

”Hvis man kedede sig, så kunne man lukke hér for vandet over til afd. 5, fordi de – hele fængslet var sure på de narkomaner, der skulle på afvæning – de havde taget vores bedste afdeling. Så lukkede vi for vandet, og holdt øje med at smeden han rendte frem og tilbage over gården og skruede det hele sønder og sammen.”

Rickey Iversen om at holde øje:

”Der blev snittet i dørene, så man kunne se, om der stod nogen og lurede udenfor.”

Rickey Iversen om ikke at kunne komme på toilettet:

”Vi havde også tit en urinflaske under sengen. Det var man nødt til, for de kom ikke, når man ringede på.”

REGLER FOR CELLEINDRETNING

Cellen var det eneste sted i fængslet, som fangen havde for sig selv. Stue, køkken og toilet delte man med de andre fanger. I cellen kunne man være sig selv, undtagen når personalet undersøgte den mindst en gang om måneden. Fangen kunne indrette sig med billeder af sin familie, tv, musikanlæg og lignende. Dette skulle dog ske i overensstemmelse med de mange regler, som fængslet havde for indretning af celler.

”Personalet på den enkelte afdeling kan give tilladelse til fuglehold. Den enkelte indsatte må højst have 2 almindelige småfugle i størrelsesordenen indtil undulater. Fuglene må kun med personalets tilladelse overdrages til medindsatte.” (Om orden, inventar og udstyr af de indsatte celler, 1996)

”Der [kan] kun udleveres et begrænset omfang af personlige genstande, tøj, billeder mv. da cellens størrelse begrænser mulighederne for opbevaring af større/mange genstande.”
(Vejledning til pårørende/indsatte, 2003)

”Alle celler på en afdeling bliver rutinemæssigt undersøgt mindst 1 gang om måneden. Personalet kan desuden undersøge en celle, hvis der er begrundet mistanke om at en indsat er i besiddelse af ulovlige genstande.” (Vejledning til pårørende/indsatte, 2003)

”Indsatte med straffe på 5 år eller derover kan få tilladelse til at male cellen i en anden farve, end den af fængslet anvendte standartfarve.” (Retningslinjer for vægfarve i egen celle, 2003)

”Dagligt vil der blive foretaget cellegennemgang, hvor cellens tremmer efterses, og hvor det konstateres hvorvidt diverse lamper og celleradioen virker og at der ikke er lavet hærværk på cellen og dens inventar.”
(Vejledning til pårørende/indsatte, 2003)

”Købmandshandel: Butikken forhandler til normal dagspris varige forbrugsgoder, som f.eks. ure, tv mv. Disse skal dog bestilles ved købmanden som så medbringer varerne til fængslet.” (Vejledning til pårørende/indsatte, 2003)

”Tobaksrygning: Er i almindelighed tilladt.” (Om dit ophold i Statsfængslet i Horsens, 1990)

”Det er tilladt at opsætte et skab over celledøren. Skabet skal fremstilles i husflid efter den model/tegning,

der findes der. Udgiften til materialet afholdes af den indsatte. ” (Om orden, inventar og udstyr af de indsatte celler, 1996)

”Ved fravær fra afdelingen skal lys, radio og TV-apparat være slukket.” (Om orden, inventar og udstyr af de indsatte celler, 1996)

”Affald og madrester må ikke henligge uden for affaldsspanen, som skal tømmes med passende mellemrum. Bruges affaldsspanen til madrester, skal den tømmes dagligt.” (Om orden, inventar og udstyr af de indsatte celler, 1996)

ANDRE KENDTE FANGER

(UDSTILLINGEN VISES IKKE LÆNGERE I FÆNGSELSMUSEET)

ADOLPH PHILIPSEN

Adolph Philipsen var en forgældet sæbefabrikant. Den 8. januar 1890 fik han besøg af en inkassator ved navn Johan F. Meyer. Philipsen kvalte Meyer med et reb. Han tog Meyers guldur og ca. 114 kr. samt Meyers lædermappe. Liget anbragte Philipsen i en tønne med læsket kalk som han sendte til en opdigtet adresse i USA. Philipsen forsøgte at flygte til USA med Damperen "German". Men damperen løb på grund i Elben, og Philipsen blev arresteret og udleveret til Danmark i marts 1890. Tønden med Meyers lig endte derimod i New York, men nåede at blive sendt retur til Danmark inden retssagen. Liget af Meyer var stadig i tøndens, og rebet sad rundt om halsen. Philipsen påstod under retssagen, at rebet kun var blevet brugt til at flytte rundt med Meyers lig. Philipsen blev først idømt dødsstraf, men kongen ændrede straffen til tugthusarbejde på livstid. Efter 14½ års afsoning blev Philipsen benådet på betingelse af, at han forlod Danmark og ikke kom tilbage. Philipsen udvandrede til USA i 1905.

JØRGEN JENSEN

Jørgen Jensen var allerede kendt af politiet som indbrudstyv, og havde modtaget flere domme, da han i december 1917 blev dømt til døden for mordet på sin kone Camilla Jensen. En dom der af kongen blev ændret til fængsel på livstid. Historien bag mordet var, at Jensen planlagde at myrde sin kone, fordi han havde en elskerinde han hellere ville bo sammen med. Han endte med at kvæle hende med begge hænder. For at skille sig af med liget, benyttede han sig af, at han havde adgang til en fyrkedel, som han passede. Jørgen Jensen brændte konens lig, tømte bagefter fyrkedlen for aske og stiledede askespendene udenfor. Men han begik den fejl ikke at tømme spandene. Han gik til politiet og meldte sin kone Camilla Jensen savnet, og begyndte politiet at efterforske sagen. De fandt askespendene, og i dem var der ikke kun aske, men også knoglerester fra et menneske. På det grundlag blev Jørgen Jensen anholdt. Efter at have modtaget sin dom, blev han overført til Horsens, hvor han sad frem til sin død i december 1930.

MOURITZ ANDERSEN

Den 8. maj 1922 fandt en ung mand en taxa parkeret tæt ved Damhussøen. Bag rattet sad chaufføren, livløs – myrdet. Tre skud, affyret inde fra bilen, havde ramt chaufføren, det ene i hovedet. En ung kvinde, Gudrun Olesen, havde betroet til en bekendt, at hun havde været medpart i Damhusmordet. De efterfølgende afhøringer af Gudrun førte til nye mistænkte. En af dem var Gudruns veninde Karen Andersen, også kendt som Musse Gadedreng. Musse indrømmede, at hun havde været med i taxaen på mordnatten, og gennem hende blev Mouritz Andersen, som var en bekendt af Musse, inddraget i sagen. I fuldskab indrømmede han, at han var morderen, men den tilståelse trak han senere tilbage. Retssagen blev præget af de sigtedes selvmodsigelser og ændrede forklaringer. Mouritz Andersen endte med at få 16 års tugthus. Han kom til Horsens for at afsone sin dom i 1926, og han blev prøveløsladt i 1936 efter 10 års afsoning. Under hele sit ophold fastholdt han sin uskyld, og i 1937 udkom hans bog med titlen: Damhusmordet. Min Kamp for Retfærdighed.

JULIUS FRAMLEV

Julius Framlev var grønthandler. Blandt andet. Men han tjente ikke nok, og blev derfor pengeskabtyv. Over en periode på 15 år begik han i alt 58 pengeskabstyverier med et udbytte på over 160.000 kr. Framlev benyttede sig af en særlig teknik. Han borede 4 huller omkring låsen, som tilsammen dannede et X. Dette kendemærke gav ham tilnavnet Det borende X. Udover teknikken havde de 58 pengeskabstyverier

fællestræk, som til slut var med til at afsløre ham. Framlev udvalgte kun gamle pengeskabe, som ikke var boresikre. Og hans indbrud skete næsten altid op til en weekend eller en helligdag. Ud fra disse særtræk kunne politiet målrette deres eftersøgning, og i maj 1931 blev han pågrebet og bragt med til stationen, hvor han efter sigende præsenterede sig selv med sætningen: "Mine herrer. De har gjort et godt kup. Jeg er Det Borende X." Framlev blev idømt otte års tugthus. Han kom til Horsens i november 1931, men blev syg 2 år efter og indlagt på Horsens Sygehus. Her døde han den 1. april 1933.

DAN CHRISTENSEN

Dan Christensen sad i Statsfængslet i Horsens i mange år. Men det er ikke det vigtige i den historie der skal fortælles her. For den handler om det Dan brugte al sin fritid til. Dan lærte at brodere. Det begyndte med, at Overlæge Sachs fra fængslet tillod to damer fra Århus, at komme og vise håndarbejde for fangerne. Med hjælp fra to betjente syede Dan sit første broderi. En klokkestreng. Han syede i sin fritid. I sin celle. Hans broderier var store, så han fik lov til at have en ekstra stol i cellen til garnet. Hans værker blev efterspurgt. Han solgte til betjente og til medfanger. Prisen var måske et kvart pund sukker eller restgarn. Dan ved ikke hvor mange broderier han nåede at lave i fængslet, men nok 125. Dans stil er letgenkendelig med klart adskilte store farveflader holdt i glade farver, og en unik gengivelse af træer og blomster. Dans mål er, at "Det du har inde i dig selv, gerne skulle afspejle sig i det, der bliver hængt op på væggen".

JOHN WALTHER RASCH

John Walther Rasch afsonede i 1980'erne og en del af 1990'erne, en livstidsdom i Statsfængslet i Horsens. Arbejdstiden brugte han i skolen. Han arbejdede også i biblioteket, og han stod for optagelser til fængslets interne radio. Rasch var en passioneret maler, og det var gennem arbejdet med at male, at han bearbejdede sit fængselsophold. Han brugte en stor del af sin fritid på at male, og på grund af hans selvstændige arbejdsopgaver 'er det ikke usandsynligt, at der også faldt et enkelt penselstrøg eller to i arbejdstiden', som pensioneret vagtmester Aage Egholm udtrykker det. Museets samling af Rasch-malerier er stor, og giver et fyldestgørende billede af Rasch som kunstner. Malerierne har dels været ophængt rundt omkring i fængslet, og dels blevet givet væk af Rasch til fængselspersonale.